YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

21 päivänä lokakuuta 2003 *

Asiassa T-368/00,

General Motors Nederland BV, kotipaikka Sliedrecht (Alankomaat), ja

Opel Nederland BV, kotipaikka Sliedrecht,

edustajinaan asianajajat D. Vandermeersch, R. Snelders ja S. Allock, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään W. Mölls ja A. Whelan, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

jossa kantajat vaativat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ensisijaisesti kumoamaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä 20 päivänä syyskuuta 2000 tehdyn komission päätöksen 2001/146/EY (asia COMP/36.653 — Opel) (EYVL 2001, L 59, s. 1) ja toissijaisesti kumoamaan kantajille tässä päätöksessä määrätyn sakon tai alentamaan sen määrää,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja N. J. Forwood sekä tuomarit J. Pirrung ja A. W. H. Meij,

kirjaaja: H. Jung,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 10.12.2002 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Tosiseikat ja asiaa koskevat oikeussäännöt

1 Opel Nederland BV (jäljempänä Opel Nederland) perustettiin 30.12.1994 General Motors Nederland BV:n (jäljempänä General Motors Nederland) sataprosenttisesti omistamana tytäryhtiönä, jolle General Motors Nederlandin

Alankomaiden kaupalliset toiminnot siirtyivät, mikä merkitsi General Motors Nederlandin toimintojen supistumista sellaisen määräysvaltaa käyttävän holding-yhtiön toimintoihin, jonka omistaa kokonaan Detroitiin, Yhdysvaltoihin sijoittautunut General Motors Corp.

2 Opel Nederland on Opel-tuotemerkin ainoa kansallinen myyntiyhtiö Alankomaissa. Sen liiketoiminta käsittää moottoriajoneuvojen ja niiden varaosien ja tarvikkeiden tuonnin, viennin ja tukkukaupan. Yritys ei kuitenkaan osallistu ajoneuvojen tuotantoon. Opel Nederland on tehnyt jälleenmyynti- ja huoltopalvelusopimuksia noin 150 jälleenmyyjän kanssa, jotka ovat Opelin Euroopan jakeluverkkoon kuuluvia valtuutettuja jälleenmyyjiä.

3 Perustamissopimuksen [81] artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevien sopimusten ryhmiin 12 päivänä joulukuuta 1984 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 123/85 (EYVL 1985, L 15, s. 16) nojalla jälleenmyyntisopimuksiin ei tietyillä edellytyksillä sovelleta EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta). Tämä asetus on 1.10.1995 alkaen korvattu komission 28.6.1995 antamalla asetuksella N:o 1475/95 (EYVL L 145, s. 25). Asetuksen N:o 1475/95 7 artiklan mukaan EY:n perustamissopimuksen [81] artiklan 1 kohdassa määrättyä kieltoa ei sovelleta 1.10.1995 ja 30.9.1996 välisenä ajanjaksona sopimuksiin, jotka ovat jo voimassa 1 päivänä lokakuuta 1995 ja jotka täyttävät asetuksessa N:o 123/85 säädetyt poikkeusta koskevat edellytykset.

4 Kummankin asetuksen 3 artiklan 10 kohdan a alakohdan mukaan on sallittua, että valmistaja ja/tai sen maahantuoja kieltää jälleenmyyjiä toimittamasta sopimustavaroita tai vastaavia tavaroita sellaisille jälleenmyyjille, jotka eivät kuulu jakeluverkkoon. Sen sijaan näiden asetusten mukaan ei ole sallittua, että valmistaja ja/tai sen maahantuoja kieltää jälleenmyyjiä toimittamasta sopimustavaroita tai vastaavia tavaroita kuluttajille, heidän valtuutetuille välittäjilleen tai toisille valmistajan ja/tai maahantuojan jakeluverkkoon kuuluville jälleenmyyjille.

5 Havaittuaan tiettyjen jälleenmyyjiensä harjoittaneen laajaa vientitoimintaa Opel Nederland suunnitteli ja toteutti vuoden 1996 toisella puoliskolla useita toimenpiteitä.

6 Opel Nederland lähetti 28. ja 29.8.1996 kirjeen 18 jälleenmyyjälle, jotka olivat vuoden 1996 alkupuoliskolla vieneet ulkomaille vähintään kymmenen ajoneuvoa. Kyseisessä kirjeessä todetaan seuraavaa:

" — — Olemme havainneet, että yrityksenne on myynyt suuren määrän Opeleita ulkomaille vuoden 1996 alkupuoliskolla. Määrä on niin suuri, että epäilemme vakavasti, että myynti on vastoin nykyisen ja tulevan Opel-jälleenmyyjien myynti- ja huoltopalvelusopimuksen määräyksiä ja henkeä. — — Aikomuksenamme on verrata vastaustanne niihin tietoihin, jotka on kirjattu tilikirjoihinne. Tämän jälkeen ilmoitamme teille asian jatkokäsittelystä. Edellä esitetty ei muuta sitä, että olette pääasiassa vastuussa tyydyttävästä myyntitoiminnasta omalla erityisellä vaikutusalueellanne — — ."

7 Opel Nederlandin johto päätti 26.9.1996 toteuttaa joitakin toimenpiteitä Alankomaista muihin maihin suuntautuvan viennin osalta. Kyseisen kokouksen pöytäkirjassa näitä toimenpiteitä kuvataan seuraavasti:

" — — Kokouksessa tehdyt päätökset:

1) Opel Nederland BV tekee tarkastuksen kaikkien tunnettujen vientiä harjoittavien jälleenmyyjien (20) tiloissa. Tarkastusten suoritusjärjestys ilmenee 'vientiä harjoittavien jälleenmyyjien' luettelosta, joka on päivätty 26 päivänä syyskuuta 1999. [Rahoitusjohtaja] Naval vastaa käytännön järjestelyistä.

2) [Myynti-ja markkinointijohtaja] de Heer vastaa kaikille jälleenmyyjille, jotka vastasivat ensimmäiseen Opelin niille lähettämään vientitoimintaa koskevaan kirjeeseen. Jälleenmyyjille ilmoitetaan tulevista tarkastuksista ja tuotepulasta johtuvista rajoitetuista toimituksista.

3) Myynnistä vastaavat aluepäälliköt neuvottelevat vientiin liittyvästä liiketoiminnasta vientiä harjoittavien jälleenmyyjien kanssa seuraavan kahden viikon aikana. Jälleenmyyjille ilmoitetaan, että autojen liian vähäisen tarjonnan vuoksi niille toimitetaan toistaiseksi vain se määrä autoja, joka vastaa niiden myyntitavoitteita. Jälleenmyyjiä pyydetään ilmoittamaan aluepäällikölle, mitkä avoinna oleviin tilauksiin sisältyvät autot ne haluavat ehdottomasti saada. Jälleenmyyjien on itse ratkaistava asiakkaiden kanssa mahdollisesti syntyvät ongelmat.

4) Jälleenmyyjät, jotka ilmoittavat aluepäällikölle haluavansa jatkaa ajoneuvojen laajamittaista vientiä, pyydetään tapaamiseen [pääjohtaja] De Leeuwin ja de Heerin kanssa 22 päivänä lokakuuta 1996.

5) [Myyntihenkilöstöjohtaja] Notenboom pyytää GMAC:tä tarkastamaan jälleenmyyjien varastot, jotta saadaan selville jäljellä olevien autojen todellinen määrä. Voidaan olettaa, että suuri osa autoista on jo viety maasta.

6) Tulevissa myyntikampanjoissa Hollannin ulkopuolelle rekisteröitäviä autoja ei lasketa myyntimääriin. Kilpailijat soveltavat samanlaisia ehtoja.

7) [Markkinointivastaava] Aukema poistaa vientiä harjoittavien jälleenmyyjien nimet kampanjalistoilta. Näiden jälleenmyyjien mukaanpääsy jatkossa riippuu tarkastuksen tuloksista.

8) [Rahoitushenkilöstöjohtaja] Aelen laatii kirjeen, jossa jälleenmyyjille ilmoitetaan 150 guldenin maksusta, jonka Opel Nederland BV perii 1 päivästä lokakuuta 1996 alkaen pyynnöstä toimitettavista virallisista maahantuontiilmoituksista (esim. tyyppihyväksyntätodistus) ja tulliasiakirjojen laatimisesta tietyille verovapaille ajoneuvoille (esim. diplomaattien autot)."

8 Opel Nederland lähetti kyseisten 28. ja 29.8.1996 päivättyjen kirjeiden ja jälleenmyyjien vastausten johdosta kyseessä oleville 18 jälleenmyyjälle 30.9.1996 toisen kirjeen. Tässä kirjeessä todettiin seuraavaa:

" — — Vastauksenne ei tyydyttänyt meitä, koska sen mukaan ette ymmärrä sitä, mikä on kaikkien Opel-jälleenmyyjien ja Opel Nederlandin yhteisen edun mukaista. Tarkastusyksikkömme tutkii antamanne tiedot. Niin kauan kuin tämä tutkimus on kesken emme lähetä teille tietoja kampanjoista, koska epäilemme vähittäismyyntiänne koskevien lukujen oikeellisuutta."

9 Tarkastukset toteutettiin 19.9.1996 ja 27.11.1996 välisenä aikana.

10 Opel Nederland lähetti 24.10.1996 kaikille jälleenmyyjilleen ohjeen, joka koski myyntiä ulkomailla asuville kuluttajille. Tämän ohjeen mukaan jälleenmyyjät voivat myydä Euroopan unionissa asuville kuluttajille, ja kuluttajat voivat käyttää myös välittäjien palveluja.

11 Saatuaan tietoja, joiden mukaan Opel Nederland on soveltanut strategiaa, jolla järjestelmällisesti estetään uusien moottoriajoneuvojen vienti Alankomaista muihin jäsenvaltioihin, komissio teki 4.12.1996 päätöksen, jossa määrättiin 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen [81] ja [82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204) 14 artiklan 3 kohdan mukaisen tutkimuksen aloittamisesta. Tutkimus suoritettiin 11. ja 12.12.1996 Opel Nederlandissa ja Van Twistissä, joka on Dordrechtiin (Alankomaat) sijoittautunut Opelin jälleenmyyjä.

12 Opel Nederland jakoi 12.12.1996 jälleenmyyjille suuntaviivat uusien moottoriajoneuvojen myynnistä muille jälleenmyyjille ja välittäjien kautta.

13 Opel Nederland ilmoitti 20.1.1998 päivätyllä ohjeella jälleenmyyjilleen, että määräys, jonka mukaan bonusta ei makseta vientiin myydyistä autoista, poistettiin takautuvasti.

14 Komissio lähetti 21.4.1999 kantajille väitetiedoksiannon.

15 Opel Nederland ja General Motors Nederland lähettivät komissiolle väitetiedoksiantoa koskevat huomautuksensa 21.6.1999 päivätyllä kirjeellä.

16 Ne esittivät näkemyksensä komission toimivaltaisille yksiköille myös 20.9.1999 pidetyssä kuulemistilaisuudessa.

17 Komissio teki 20.9.2000 päätöksen 2001/146/EY EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/36.653 — Opel) (EYVL 2001, L 59, s. 1; jäljempänä riidanalainen päätös), joka annettiin kantajille tiedoksi 27.9.2000.

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

18 Kantajat nostivat käsiteltävänä olevan kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 30.11.2000 toimitetulla kannekirjelmällä.

19 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (toinen jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ja prosessinjohtotoimena pyytää asianosaisia vastaamaan tiettyihin kirjallisiin kysymyksiin. Asianosaiset noudattivat tätä pyyntöä.

20 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 10.12.2002 pidetyssä istunnossa.

21 Kantajat vaativat, että yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen

— toissijaisesti kumoaa riidanalaisessa päätöksessä määrätyn sakon tai alentaa sen määrää

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

22 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen

— velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Riidanalainen päätös

23 Komissio määräsi riidanalaisella päätöksellä kantajille 43 miljoonan euron suuruisen sakon EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisen vuoksi. Komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä, että Opel Nederland oli tehnyt Alankomaissa toimivien Opel-jälleenmyyjien kanssa sopimuksia, joiden tarkoituksena oli rajoittaa tai estää Opel-merkkisten autojen vientikauppaa, joka suuntautui muissa jäsenvaltioissa asuville kuluttajille ja muissa jäsenvaltioissa toimiville Opel-jälleenmyyjille.

24 Tämä toteamus perustuu seuraaviin pääasiallisiin väitteisiin: ensinnäkin Opel Nederland otti syyskuussa 1996 käyttöön yleisen strategian, jonka tarkoituksena

oli Alankomaista muihin maihin suuntautuvan vientikaupan rajoittaminen tai estäminen; toiseksi Opel Nederlandin yleistä strategiaa toteutettiin yksittäisten toimenpiteiden avulla, jotka toteutettiin yhteisestä sopimuksesta jälleenmyyjien kanssa jälleenmyyntisopimusten osana ja joista tuli keskeinen osa Opel Nederlandin ja sen selektiiviseen jakeluketjuun Alankomaissa kuuluvien jälleenmyyjien sopimussuhdetta.

25 Riidanalaisen päätöksen mukaan yleisen strategiaan sisältyivät erityisesti seuraavat toimenpiteet:

— rajoitettuja toimituksia koskeva käytäntö, jonka mukaan toimitukset rajoitetaan voimassa olevien myyntitavoitteiden perusteella ja jota sovellettiin vuoden 1996 lokakuun alusta 24.10.1996 saakka kuluttajille suuntautuvan myynnin osalta ja vuoden 1996 lokakuun alusta 12.12.1996 saakka muille Opel-jälleenmyyjille suuntautuvan myynnin osalta;

— rajoittava bonuskäytäntö, jonka mukaan vähittäiskaupan bonuskampanjat eivät koskeneet vientikauppaa kuluttajille ja jota sovellettiin 1.10.1996—20.1.1998;

— suora vientikielto, jota sovellettiin erotuksetta 31.8.1996—24.10.1996 kuluttajille suuntautuvan myynnin osalta ja 31.8.1996—12.12.1996 muille Opel-jälleenmyyjille suuntautuvan myynnin osalta.

26 Sakon määrän määrittämisen osalta riidanalaisessa päätöksessä todetaan, että komission on asetuksen N:o 17 15 artiklan säännösten nojalla otettava huomioon kaikki asiaan liittyvät olosuhteet ja erityisesti kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus ja kesto.

27 Riidanalaisessa päätöksessä komissio piti rikkomista erittäin vakavana, koska Opel Nederland esti yhteismarkkinatavoitteen toteutumisen. Komissio otti huomioon Opelin merkittävän markkinaosuuden Euroopan unionin relevanteilla markkinoilla. Riidanalaisessa päätöksessä todetaan, että rikkominen koski Alankomaiden markkinoita uusien moottoriajoneuvojen myynnin osalta, mutta se vaikutti myös muiden jäsenvaltioiden markkinoihin, ja että kaikki ne jäsenvaltiot, joissa Opel-autojen hinta ennen veroja oli huomattavasti korkeampi kuin Alankomaissa, on katsottava mahdollisiksi vientikysynnän lähteiksi. Komission mukaan Opel Nederland toimi tahallaan, sillä se ei voinut olla tietämättä, että kyseisten toimenpiteiden tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua. Komissio päättelee tämän perusteella, että on määrättävä sellainen sakko, joka on aiheellinen seuraamus tästä erittäin vakavasta rikkomisesta ja joka estää rikkomisen uusimisen, ja että 40 miljoonaa euroa on asianmukainen määrä sakon määrittelyn perustaksi.

28 Komissio katsoi, että kilpailusääntöjen rikkominen kesti elokuun lopusta tai syyskuun alusta 1996 tammikuuhun 1998 saakka eli 17 kuukautta, mikä merkitsee keskipitkää rikkomista.

29 Komissio otti huomioon kolmen eri rikkomisen kestot ja katsoi, että on perusteltua korottaa 40 miljoonan euron määrää 7,5 prosentilla eli 3 miljoonalla eurolla, minkä seurauksena sakon määrä kohoaa 43 miljoonaan euroon.

30 Lopuksi komissio katsoo, ettei käsiteltävänä olevassa asiassa ole lieventäviä olosuhteita erityisesti siksi, että Opel Nederland jatkoi yhtä rikkomisen tärkeää osatekijää eli rajoittavaa bonuskäytäntöä 11. ja 12.12.1996 toteutettujen tarkastusten jälkeen.

Oikeussääntöjen soveltaminen

31 Kanteensa tueksi kantajat vetoavat ensisijaisesti neljään kanneperusteeseen. Ensimmäinen kanneperuste koskee sitä, ettei todetun rikkomisen tiettyjä osatekijöitä ole näytetty toteen. Toinen, kolmas ja neljäs kanneperuste koskevat, EY 81 artiklaa sovellettaessa tehtyjä tosiseikkoja koskevia virheitä ja oikeudellisia virheitä.

32 Toissijaisesti kantajat vetoavat viidenteen kanneperusteeseen, joka koskee suhteellisuusperiaatteen loukkaamista ja suuntaviivojen (EYVL 1998, C 9, s. 3) rikkomista laskettaessa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisten sakkojen määriä.

A *Ensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan väitettä, että Opel Nederland on noudattanut kaiken viennin rajoittamiseen tähtäävää yleistä käytäntöä, ei ole näytetty toteen*

Asianosaisten lausumat

33 Kantajat väittävät, ettei Opel Nederland ole milloinkaan noudattanut strategiaa, jonka tarkoituksena olisi estää tai rajoittaa erotuksetta kaikkea vientiä. Kantajien

mukaan lukemalla tarkkaan asiakirjoja, joihin komissio tukeutuu, erityisesti 26.9.1996 pidetyn kokouksen pöytäkirjaa, käy ilmi, että strategialla pyrittiin yksinomaan rajoittamaan voimassa olevissa jälleenmyyntisopimuksissa kiellettyä määräystenvastaista vientikauppaa valtuuttamattomille jälleenmyyjille, eikä rajoittamaan laillista vientiä kuluttajille tai muille jälleenmyyjille.

34 Tässä yhteydessä kantajat väittävät ensiksi, että komissio perustaa väitteensä suurelta osin sisäisiin muistioihin, jotka eivät ole yrityksen käytännön mukaisia eivätkä missään tapauksessa ole todistusvoimaisia. Näissä muistioissa otetaan huomioon ainoastaan Opel Nederlandin henkilöstön sisäinen keskustelu mahdollisista strategioista vastauksena vahvoihin epäilyihin siitä, että tietyt jälleenmyyjät harjoittivat laajaa vientitoimintaa valtuuttamattomille jälleenmyyjille. Myöskään 26.9.1996 tehdyn päätöksen tai myöhemmin käydyn sisäisen sähköpostikeskustelun sanamuoto ei tue väitettä, jonka mukaan Opel Nederland olisi pyrkinyt rajoittamaan erotuksetta kaikkea vientiä.

35 Toiseksi kantajat väittävät, että komission esittämät todisteet, kun niitä tarkastellaan oikeassa asiayhteydessään, kuuluvat Opel Nederlandin lailliseen strategiaan, jolla rajoitetaan määräystenvastaista myyntiä valtuuttamattomille jälleenmyyjille. Oikeassa asiayhteydessään tarkasteltuna 26.9.1996 tehty päätös heijastelee käytäntöä, jolla pyritään rajoittamaan valtuuttamattomille jälleenmyyjille suuntautuvan määräystenvastaisen myynnin määrää ja takaamaan se, että erityiset tarjouskampanjat, joiden tavoitteena on kasvattaa myyntiä Alankomaissa, saavuttavat tavoitteensa.

36 Kantajat väittävät kolmanneksi, että kaikissa jälleenmyyjille osoitetuissa kirjeissä määräystenmukainen ja määräystenvastainen vientikauppa erotettiin nimenomaisesti toisistaan.

37 Neljänneksi kantajat väittävät, etteivät ne sulje pois sitä mahdollisuutta, että tietyt aluepäälliköt olisivat voineet ymmärtää väärin 26.9.1996 tehdyn päätöksen sisällön ja että tiettyjen jälleenmyyjien kanssa käymiensä henkilökohtaisten keskustelujen aikana he olisivat voineet antaa virheellisen vaikutelman, että Opel Nederland pyrki rajoittamaan erotuksetta kaikkea vientiä. Tiettyjä henkilöitä koskevat väliaikaiset väärinymmärrykset eivät kuitenkaan kantajien mukaan voi merkitä osoitusta yrityksen yleisestä strategiasta.

38 Kantajat väittävät viidenneksi, että sitä kantaa, ettei yrityksellä ollut strategiaa, jonka tarkoituksena on kaiken viennin rajoittaminen, tukevat Opel Nederlandin heti sen jälkeen toteuttamat korjaavat toimenpiteet, kun se huomasi, että 26.9.1996 tehtyä päätöstä voitiin tulkita väärin. Kantajat viittaavat erityisesti kaikille jälleenmyyjille 24.10.1996 lähetettyyn ohjeeseen. Kantajien mukaan komissio on väärässä, kun se toteaa, että tämä ohje koski ainoastaan myyntiä kuluttajille. Bonuskäytännön osalta, josta päätettiin 26.9.1996, kantajat katsovat, että sitä ei hylätty tuolloin, koska sen katsottiin olevan yhteisön kilpailusääntöjen valossa puolustettavissa ja koska sen tarkoituksena ei missään tapauksessa ollut määräystenmukaisen viennin rajoittaminen. Kun Opel Nederland päätti 20.1.1998 poistaa takautuvasti tämän bonuskäytännön, komissio ei kantajien mukaan ollut ilmoittanut sille tämän käytännön olevan EY 81 artiklan vastainen.

39 Kantajien mukaan sitä, ettei väitettyä strategiaa ollut, ilmentää kuudenneksi se, ettei määräystenmukaisesta tai edes määräystenvastaisesta viennistä ollut määrätty seuraamuksia. Yhtäkään jälleenmyyntisopimusta ei kantajien mukaan ollut purettu huolimatta siitä, että useiden jälleenmyyjien oli osoitettu rikkoneen vakavasti sopimustaan, eikä yhdellekään jälleenmyyjistä ollut kieltäydytty toimittamasta ajoneuvoa sen määränpäähän tai mihinkään toimitusten rajoittamiskäytäntöön liittyvillä perusteilla.

40 Lopuksi kantajat väittävät, ettei Opel Nederlandin väitetyllä strategialla ole merkitystä EY 81 artiklan soveltamisen kannalta, jos sen jälleenmyyjät eivät ole

hyväksyneet sitä. Kantajat viittaavat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-41/96, Bayer vastaan komissio, 26.10.2000 antamaan tuomioon (Kok. 2000, s. II-3383, 176 kohta) ja väittävät, ettei merkitystä ole Opel Nederlandin oletetun, viennin vähentämistä koskevan strategian tai aikomuksen olemassaololla, vaan jälleenmyyjien kanssa tosiasiallisesti tehtyjen sopimusten sisällöllä. Kantajien mukaan Opel Nederland ei ole kuitenkaan milloinkaan tehnyt jälleenmyyjiensä kanssa sopimusta EY 81 artiklan vastaisesta toimitusten rajoittamiskäytännöstä tai bonusten rajoittamiskäytännöstä. Kantajien mukaan erittäin rajoitettu määrä jälleenmyyjiä (yhdeksän kaikkiaan 150 jälleenmyyjästä) sitoutui ainoastaan erittäin lyhyen ajan, eli vuoden 1996 lokakuun ja joulukuun välisen ajan kieltäytymään kokonaan viennistä.

41 Kantajien mukaan komissio oli myöntänyt sen, etteivät jälleenmyyjät olleet harjoittaneet aktiivisesti Opel Nederlandin luomaa käytäntöä. Edellä mainitussa asiassa Bayer vastaan komissio annetusta tuomiosta seuraa kantajien mukaan, ettei Opel Nederlandin yksipuolinen toiminta ole EY 81 artiklan vastaista.

42 Komissio kiistää kantajien väitteiden pätevyyden.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

43 Aluksi on tutkittava perusteluja, joilla riidanalaisessa päätöksessä perustellaan väitettä, jonka mukaan Opel Nederland teki 26.9.1996 päätöksen, joka osoittaa sellaisen yleisen strategian olemassaolon, jonka tarkoituksena on Alankomaista muihin jäsenvaltioihin suuntautuvan viennin estäminen tai rajoittaminen.

44 Riidanalaisen päätöksen 17 ja 21 perustelukappaleesta seuraa, että komission väite perustuu Opel Nederlandin johdon 26.9.1996 pitämän kokouksen pöytäkirjaan, jossa mainitaan tässä kokouksessa päätetyt toimenpiteet. Komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 18—20 perustelukappaleessa myös ennen 26.9.1996 laadittuihin sisäisiin asiakirjoihin (eli myyntivastaavan 15.7.1996 päivättyyn kirjeeseen, johon liittyy myynti- ja markkinointijohtajan käsinkirjoitettu kommentti, pääjohtajan 18.9.1996 päivättyyn kirjeeseen ja rahoitushenkilöstöjohtajan 23.9.1996 päivättyyn kirjeeseen), mutta näillä viittauksilla pyritään ainoastaan kuvailemaan 26.9.1996 tehdyn päätöksen asiayhteyttä. Riidanalaisen päätöksen 21 perustelukappaleessa todetaan lisäksi, että Opel Nederlandin 26.9.1996 tehtyä päätöstä edelsi sisäinen harkinta.

45 Toisin kuin kantajat väittävät, komission väitteet eivät näin ollen perustu sisäisiin muistioihin, jotka eivät vastaa yrityksen käytäntöä. Kuten komissio on kirjelmissään oikeutetusti todennut, komission väitteet perustuvat johdon 26.9.1996 pitämän kokouksen pöytäkirjaan, jossa vahvistetaan Opel Nederlandin ylimmän johdon päättämät toimenpiteet.

46 Toiseksi on arvioitava, ilmentääkö 26.9.1996 tehty moitittu päätös Opel Nederlandin sellaisen yleisen strategian olemassaoloa, jolla pyrittiin estämään ja/tai rajoittamaan kaikkea vientiä, kuten komissio väittää, vai sellaisen laillisen strategian olemassaoloa, jolla pyrittiin rajoittamaan voimassa olevissa jälleenmyyntisopimuksissa kiellettyä määräystenvastaista kauppaa valtuuttamattomille jälleenmyyjille, kuten kantajat väittävät.

47 Tältä osin on todettava aluksi, ettei pöytäkirjan sanamuodossa eroteta millään tavalla jälleenmyyntisopimusten mukaista ja niiden vastaista vientiä. Pöytäkirjan sanamuodon mukaan toimenpiteet koskevat kaikkea vientiä. Kantajien teoria,

jonka mukaan Opel Nederland pyrki rajoittamaan ainoastaan jälleenmyyntisopimusten vastaista vientiä, ei ilmene millään tavalla pöytäkirjan sanamuodosta.

48 Tätä pöytäkirjan sanamuodon mukaista tulkintaa tukevat ennen 26.9.1996 tehtyä päätöstä laaditut kolme sisäistä asiakirjaa. Nämä asiakirjat osoittavat, että vuoden 1996 loppupuolelta alkaen Opel Nederlandin johtohenkilöt olivat huolestuneita vientikaupan kasvusta ja että he tarkastelivat toimenpiteitä kaiken viennin, eikä pelkästään jälleenmyyntisopimusten määräysten vastaisen viennin vähentämiseksi tai jopa lopettamiseksi. Riidanalaisen päätöksen 65 perustelukappaleessa mainittu asiakirja, joka on päivätty 23.8.1996 ja jossa todetaan, että "toimenpiteisiin (yhteistyössä oikeudellisen osaston kanssa) ryhdytään viennin 'lopettamiseksi' kokonaan", vahvistaa sen, että Opel Nederlandin johtohenkilöiden kanta oli tällainen.

49 On myös todettava, että Opel Nederlandin päätös olla myöntämättä bonuksia vientikaupalle ei voi luonteensakaan puolesta koskea muuta kuin jälleenmyyntisopimusten mukaista kauppaa, kun otetaan huomioon se, ettei bonuksia milloinkaan myönnetty muille kuin kuluttajille suuntautuvalle kaupalle.

50 Komission tulkintaa tukee myös se, ettei päätöstä tehtäessä tarkastuksia niiden jälleenmyyjien luona, joita epäiltiin vientikaupasta, ollut vielä tehty eikä Opel Nederland voinut näin ollen tietää, olivatko "vientiä harjoittavat" jälleenmyyjät tosiasiallisesti toteuttaneet kauppoja valtuuttamattomien jälleenmyyjien kanssa.

51 Lisäksi kuten komissio kirjelmissään toteaa, jos Opel Nederlandin ylin johto olisi halunnut erottaa toisistaan laillisen ja laittoman viennin, se ei todennäköisesti olisi jättänyt mainitsematta tätä nimenomaisesti 26.9.1996 tekemässään pää-

töksessä. Tämä erottelu on näet kyseisellä alalla olennainen asetusten N:o 123/85 ja N:o 1475/95 säännösten kannalta.

52 Tämän jälkeen on todettava, etteivät kantajat ole vedonneet muiden tältä ajalta peräisin olevien sellaisten Opel Nederlandin asiakirjojen olemassaoloon, joista ilmenisi selvästi, että sen tarkoituksena oli yksinomaan määräystenvastaisen viennin rajoittaminen.

53 Kantajien mainitsemat jälleenmyyjille osoitetut tiedonannot, joissa kantajien mukaan erotettiin toisistaan määräystenmukainen ja määräystenvastainen vienti, ovat yhtäältä asiakirjoja, jotka liittyvät käsiteltävänä olevassa asiassa kyseessä olevaa ajanjaksoa edeltävään aikaan, ja toisaalta asiakirjoja, jotka on laadittu 24.10.1996 jälkeen, jolloin Opel Nederland toteutti omien sanojensa mukaan korjaavia toimenpiteitä. Nämä asiakirjat eivät näin ollen voi kumota arviota Opel Nederlandin toiminnasta vuoden 1996 heinäkuun ja lokakuun välisenä aikana.

54 Kuten komissio totesi kirjelmissään, myöskään sillä, että Opel Nederland toteutti korjaavia toimenpiteitä vuoden 1996 lokakuun lopusta lähtien, ei ole merkitystä arvioitaessa rajoittavan strategian olemassaoloa ennen tätä.

55 Kuten komissio aivan oikein kirjelmissään totesi, se, ettei jälleenmyyjille ollut määrätty seuraamuksia, ei sulje pois rajoittavan strategian olemassaoloa, varsinkin kun päätös olla ryhtymättä toimenpiteisiin jälleenmyyntisopimusta rikkoneita jälleenmyyjiä vastaan tehtiin vasta 23.12.1996 eli komission 11. ja 12.12.1996 toteutettujen tarkastusten jälkeen, kuten riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleessa todetaan.

56 Tästä seuraa, että komissio on todennut perustellusti, että Opel Nederland otti 26.9.1996 käyttöön kaiken viennin rajoittamiseen tähtäävän yleisen strategian.

57 Kolmanneksi on tutkittava kantajien väitettä, jonka mukaan Opel Nederlandin yleisen strategian olemassaololla ei ole merkitystä EY 81 artiklan soveltamisen kannalta, jolleivät sen jälleenmyyjät ole hyväksyneet sitä tai toisin sanoen jos se on ainoastaan yksipuolinen toimi.

58 Tältä osin on huomautettava, että jos yritykset eivät ole tehneet sopimuksia keskenään, yrityksen yksipuolinen toiminta ilman toisen yrityksen nimenomaista tai hiljaista osallistumista ei kuulu EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan (asia 56/65, Société Technique Minière, tuomio 30.6.1966, Kok. 1966, s. 337, 358, Kok. Ep. I, s. 251; asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok. 1983, s. 3151, Kok. Ep. I, s. 251, 38 kohta ja yhdistetyt asiat 25/84 ja 26/84, Ford v. komissio, tuomio 17.9.1985, Kok. 1985, s. 2725, 21 kohta).

59 On todettava, että riidanalaisen päätöksen useat kohdat, kuten 103 ja 136 perustelukappale, ovat moniselitteisiä sen osalta, väittääkö komissio, että yleinen strategia on sellaisenaan EY 81 artiklan 1 kohdan vastaista.

60 Sen sijaan riidanalaisen päätöksen 111 perustelukappaleessa ja 142 perustelukappaleessa ja sitä seuraavissa perustelukappaleissa, jotka koskeva Opel Nederlandin toiminnan arviointia EY 81 artiklan kannalta, erotetaan selvästi toisistaan yleinen strategia ja kolme yksittäistä toimenpidettä, jotka on väitteen mukaan toteutettu yleisen strategian puitteissa. Viimeksi mainituista toimenpiteistä tuli komission mukaan olennainen osa Opel Nederlandin ja sen jälleenmyyjien välisiä jakelusopimuksia ja ne ovat rikkomisen osatekijöitä sekä riidanalaisen päätöksen kohteena.

61 Näin ollen kantajien väite on vaikutukseton.

62 Tästä seuraa, että kantajien ensimmäinen kanneperuste on perusteeton.

B *Toinen kanneperuste, joka koskee oikeudellista virhettä arvioinnissa, jonka mukaan Opel Nederland toteutti EY 81 artiklan vastaista toimitusten rajoituskäytäntöä*

Asianosaisten lausumat

63 Kantajat myöntävät, että Opel Nederland päätti 26.9.1996 ilmoittaa useille jälleenmyyjille siitä, että toimitusvaikeuksien vuoksi kullekin jälleenmyyjälle toimitetaan toistaiseksi ainoastaan se määrä ajoneuvoja, joka vastaa niille myynninarviointiohjeessa (Sales Evaluation Guide) määrättyjä myyntitavoitteita. Opel Nederland oli kantajien mukaan arvioinut, että määräystenvastaisesta myynnistä epäillyille 21 jälleenmyyjälle toimitettavien ajoneuvojen määrän rajoittamista voitaisiin perustella toimitusvaikeuksilla.

64 Kantajat väittävät kuitenkin ensinnäkin, että 26.9.1996 tehtyä päätöstä käyttää myyntitavoitteita tuotteiden toimitusten enimmäismääränä ei pantu milloinkaan täytäntöön. Yhtään tilausta ei hylätty sillä perusteella, että se olisi merkinnyt jälleenmyyjän myyntitavoitteen tai muun kiintiön ylittymistä. Käytännössä olisi ollut mahdotonta panna täytäntöön tällaista toimitusten rajoittamisjärjestelmää General Motors -yhtymän tilausjärjestelmän, "GM*Drive", teknisten ominaispiirteiden vuoksi. Tämä järjestelmä käsitteli automaattisesti jälleenmyyjän oikein syötetyn tilauksen ilman Opel Nederlandin väliintuloa.

65 Kantajat väittävät toiseksi, että 26.9.1996 tehtyä päätöstä ei annettu tiedoksi jälleenmyyjille, joiden ei näin ollen voida katsoa hyväksyneen rajoitettuja toimituksia koskevaa käytäntöä. Kantajat viittaavat tältä osin edellä mainittuun asiaan Bayer vastaan komissio. Kantajien mukaan mikään ei osoita eikä Opel Nederland ole milloinkaan myöntänyt, että jälleenmyyjille olisi todettu, ettei myyntitavoitteet ylittäviä tai myyntitavoitteiden mukaisia mutta vientiin tarkoitettuja tilauksia täytetä.

66 Myöskään sitä, että Opel Nederland toteutti korjaavia toimenpiteitä vuoden 1996 lokakuussa ja joulukuussa, ei kantajien mukaan voida pitää osoituksena väitetyn rajoittavan käytännön tiedoksiantamisesta ja täytäntöönpanosta. Näillä korjaavilla toimenpiteillä oli ainoastaan tarkoitus reagoida merkkeihin, joiden mukaan tietyillä jälleenmyyjillä oli virheellinen käsitys, että Opel Nederland kielsi viennin. Kantajien mukaan niillä ainoastaan vahvistettiin jälleenmyyjien oikeus harjoittaa määräysten mukaista vientikauppaa eikä niissä viitattu millään tavalla toimitusten rajoittamiseen.

67 Kantajat väittävät kolmanneksi, että 26.9.1996 tehdyssä päätöksessä toimitusten edellytykseksi ei missään tapauksessa asetettu vientikiellon noudattamista eikä näin ollen rajoitettu jälleenmyyjien vapautta käyttää toimitettuja määriä määräystenmukaisen vientikaupan toteuttamiseen.

68 Vaikka Opel Nederland oli käyttänyt myyntitavoitteita toimitusten enimmäismäärinä, tämä oli kantajien mukaan ollut yksipuolinen toimenpide, jota ei voida samastaa jälleenmyyjien kanssa tehtyyn sopimukseen viennin rajoittamiseksi. Lisäksi jälleenmyyjien suoritusta arvioitiin myyntitavoitteiden osalta myytyjen ajoneuvojen kokonaismäärän perusteella riippumatta niiden määränpäästä. Jälleenmyyjiä ei näin ollen "rangaistu" siitä, että ne harjoittivat vientikauppaa niiden omalla myyntialueella tapahtuvan myynnin sijasta.

69 Kantajat toteavat vastauskirjelmässään lisäksi, ettei 26.9.1996 tehty päätös käyttää myyntitavoitteita toimitusten myöntämiseksi merkitse muutosta Opel Nederlandin ja sen jälleenmyyjien välisiä suhteita sääntéleviin sopimusehtoihin, kun otetaan huomioon se, ettei vakiomuotoisessa jälleenmyyntisopimuksessa määrätä Opel Nederlandin velvollisuudesta toimittaa jälleenmyyjien tilaamia määriä. Opel Nederlandilla on kantajien mukaan täysi harkintavalta yksittäisiä tilauksia täyttäessään.

70 Komissio katsoo ensiksi sen, että toimitusten rajoittamiskäytännöstä ilmoitettiin vientiä harjoittaville jälleenmyyjille, olevan riittävää, jotta tämä tulee osaksi jakelusopimuksia. Tämän päätöksen toimeenpaneminen ei riipu osoitettavissa olevasta kieltäytymisestä täyttää jälleenmyyjän tilaus konkreettisessa tilanteessa.

71 Lisäksi toimenpiteen, jolla rajoitetaan toimitukset myyntitavoitteiden mukaisiin toimituksiin, voidaan komission mukaan katsoa rajoittavan kilpailua sisämarkkinoilla siitä hetkestä lähtien, kun se on sisällytetty jakelusopimuksiin ilmoittamalla siitä kyseessä oleville jälleenmyyjille. Tilanteessa, jossa toimituksia rajoitetaan, on komission mielestä ennakoitavissa, että jälleenmyyjillä on suurempi intressi palvella paikallisia asiakkaitaan ja lopettaa vientikauppa tai vähentää sitä. Tämä vientiä vähentävä vaikutus johtuu komission mukaan lähinnä Opel Nederlandin järjestelmästä, jonka mukaan vahvistetaan myyntitavoitteet ja arvioidaan jälleenmyyjien suoritusta. Komission mukaan myyntitavoitteet koskevat pääasiallisesti jälleenmyyjälle osoitettua aluetta. Tämä johtuu paikallisille asukkaille suuntautuvan myynnin objektiivisista taloudellisista eduista, siitä, että vientiin tarkoitettu tilaus on vaikea täyttää, jos jälleenmyyjien sopimusalueelle ennakoitu kysyntä toteutuu, ja rajoitettujen toimitusten ja Opel Nederlandin bonusjärjestelmän yhteisvaikutuksesta.

72 Vaikkei olisi osoitettu, että jälleenmyyjän tilausta ei ole konkreettisessa tapauksessa täytetty, jälleenmyyjille toimitettavia ajoneuvoja koskevien sopimusehtojen muuttaminen merkitsee komission mukaan sopimusta, jonka tavoitteena on kil-

pailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen. Tämä ehtojen muuttaminen on jo luonteensa vuoksi omiaan vahvistamaan kansallisten markkinoiden eristymistä ja näin ollen estämään perustamissopimuksen tavoitteena olevaa taloudellisen vuorovaikutuksen lisääntymistä.

73 Komission mukaan "GM*Drive"-tilausjärjestelmää koskeva kantajien väite ei ole uskottava. Sen mielestä on vaikea uskoa, että tilausjärjestelmän tekniset rajoitukset asettaisivat ehtoja Opel Nederlandin johdon vientiä koskevalle käytännölle.

74 Komissio toteaa lisäksi, etteivät kantajat ole edes pyrkineet osoittamaan sellaisten tuotantoa koskevien viivästysten olemassaoloa, jotka vaikuttaisivat niiden koko tuotevalikoimaan ja joilla niiden rajoittavaa käytäntöä olisi voitu perustella. Kun otetaan huomioon, että Opel Nederlandin ajoneuvojen toimituskäytännön tavoitteena oli estää tai vähentää vientiä, tuotantovaikeudet, jos niitä esiintyi, eivät voi missään tapauksessa kyseenalaistaa sitä, että tätä käytäntöä pidetään Alankomaiden markkinoiden eristämiseen tähtäävänä toimenpiteenä. Komissio viittaa tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-62/98, Volkswagen vastaan komissio, 6.7.2000 antamaan tuomioon (Kok. 2000, s. II-2707, 89 kohta).

75 Komissio väittää toiseksi, että 26.9.1996 tehty päätös on annettu tiedoksi jälleenmyyjille. Päätöksen mukaan jälleenmyyjille "ilmoitetaan" kyseisestä käytännöstä. Aluepäälliköiden oli tarkoitus tehdä näin "seuraavan kahden viikon aikana". Mistään ei käy ilmi, että tuolloin tehtyä päätöstä olisi muutettu tai lievennetty tietyiltä osin ennen kuin vastuuhenkilöt eli aluepäälliköt panivat sen täytäntöön. Vuoden 1996 lokakuun alussa aluepäälliköt olivat komission mukaan ottaneet tosiasiallisesti yhteyttä kyseessä oleviin jälleenmyyjiin. Alustavien vierailujen aikana niille ilmoitettiin vientiä koskevista kysymyksistä. Komission mukaan oli epätodennäköistä, että aluepäälliköt olisivat täyttäneet tehtävänsä vain osittain eivätkä olisi ilmoittaneet jälleenmyyjille toimitusten rajoittamiskäytännöstä. Komissio toteaa lisäksi, että 26.9.1996 tehdyn päätöksen muut kohdat, kuten tarkastukset, bonuskäytäntö ja vientiä harjoittaville jälleenmyyjille lähetettävä toinen kirje on pantu täytäntöön täysimääräisesti. Kan-

tajien väite, jonka mukaan ne eivät sulje pois sitä mahdollisuutta, että tietyt aluepäälliköt olisivat voineet ilmoittaa suullisesti joillekin jälleenmyyjille, että myyntitavoitteiden mukaiset moottoriajoneuvot oli tarkoitettu lähinnä Alankomaiden markkinoille, voidaan komission mukaan tulkita ainoastaan osittaiseksi myöntämiseksi, joka tukee muita seikkoja.

76 Kolmanneksi komissio väittää, että jälleenmyyjille ilmoitettuun käytäntöön tehdyt muutokset ovat tulleet niitä sitovan sopimuksen olennaiseksi osaksi. Tältä osin komissio viittaa oikeuskäytäntöön, jonka mukaan jälleenmyyjän ottaminen osaksi jakeluverkkoa merkitsee sitä, että tämä hyväksyy valmistajan ja tavarantoimittajansa käytännön ja että niiden liikesuhdetta säännellään aiemmin tehdyllä yleissopimuksella (em. asia AEG v. komissio; em. asia Ford v. komissio, tuomion 21 kohta ja em. asia Volkswagen v. komissio, tuomion 236 kohta). Käsiteltävänä olevassa asiassa tämän viittauksen vahvistaa vuoden 1992 vakiomuotoisen jälleenmyyntisopimuksen lisämääräysten 7.3 artikla, jossa määritetään sopimus ja todetaan, että sitä on tulkittava kaikkien myöhempien täydennysten ja tiedonantojen valossa.

77 Kantajien sen väitteen osalta, jonka mukaan toimituksia koskevaa sopimusvelvoitetta ei ole ollut, komissio väittää, että se on uusi kanneperuste, joka on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan mukaisesti jätettävä tutkimatta. Komissio väittää myös, että rajoitettuja toimituksia koskevalla käytännöllä Opel Nederland käytti harkintavaltaansa uudella määräyksellä, joka koski kyseisille vientikauppaa harjoittaville jälleenmyyjille myönnettyjä enimmäismääriä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

78 Aluksi on todettava, että asianosaisten kesken on riidatonta, kuten edellä 7 kohdassa mainitusta 26.9.1996 pidetyn kokouksen pöytäkirjan 3 kohdasta

ilmenee, että Opel Nederlandin johto päätti ilmoittaa vientiä harjoittaville jälleenmyyjille siitä, että toimitusmäärät rajoitetaan tulevaisuudessa kunkin jälleenmyyjän myyntitavoitteiden mukaan.

79 On kuitenkin selvitettävä, katsotaanko tämä toimenpide EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi. Kuten edellä 58 kohdassa todetaan, yrityksen yksipuolinen toiminta ei kuulu tämän määräyksen soveltamisalaan.

80 Tältä osin komissio väittää riidanalaisen päätöksen 37 perustelukappaleessa, että kyseessä oleville jälleenmyyjille on ilmoitettu rajoitettuja toimituksia koskevasta käytännöstä tehdystä päätöksestä ja että kyseinen päätös pantiin "näin" täytäntöön. Riidanalaisen päätöksen 105 perustelukappaleessa todetaan, että kyse on jälleenmyyjille asetetusta rajoituksesta. Riidanalaisen päätöksen 111 perustelukappaleessa komissio toteaa, että kolme väitettyä toimenpidettä toteutettiin yhteisestä sopimuksesta jälleenmyyntisopimusten käytännön toteuttamisen osana ja että niistä sovittiin jälleenmyyjien kanssa.

81 On kuitenkin todettava, ettei riidanalaisessa päätöksessä ole yhtään suoraa todistetta kyseisen toimenpiteen ilmoittamisesta jälleenmyyjille.

82 Riidanalaisen päätöksen 36 perustelukappaleessa ainoastaan todetaan, ettei Opel Nederland kiistä sitä, että 26.9.1996 tehdyn päätöksen jälkeen kyseisille jälleenmyyjille on mahdollisesti annettu vääriä ohjeita tai ne on johdettu siihen virheelliseen käsitykseen, että Opel Nederland aikoi soveltaa rajoitettuja toimituksia koskevaa käytäntöä tai toivoi kyseisten jälleenmyyjien vähentävän vientiä tai lopettavan sen ilman, että erityyppisiä kauppoja olisi selvästi eroteltu, ja että Opel Nederland myöntää väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, että eräät sen aluepäälliköistä ovat voineet antaa suullisesti ohjeita tietyille jälleen-

myyjille tai ovat antaneet niiden ymmärtää, että sovitut myyntitavoitteet oli ensisijaisesti tarkoitettu Alankomaiden markkinoille. Riidanalaisen päätöksen 37 perustelukappaleessa todetaan aluepäälliköiden roolista ja hierarkkisesta asemasta yrityksen organisaatiossa, että "on pääteltävä, että aluepäälliköiden toteuttamat toimenpiteet, joihin Opel Nederland viittaa, olivat suoraan seurausta 26 päivänä syyskuuta 1996 tehdystä päätöksestä ja että kyseinen päätös pantiin näin täytäntöön". Tämän päätelmän vahvistaa myös se, että (26.9.1996 pidetyn kokouksen pöytäkirjan 1 kohdassa mainitut) yksittäiset tarkastukset todella suoritettiin, ja se, että aluepäälliköt raportoivat alustavista vierailuistaan. Riidanalaisen päätöksen 37 perustelukappaleessa todetaan myös, että Opel Nederland katsoi loka- ja joulukuussa 1996 tarpeelliseksi toteuttaa korjaavia toimenpiteitä.

83 Aluksi on kuitenkin todettava, että Opel Nederland kiisti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa selvästi sen, että jälleenmyyjille olisi annettu tiedoksi, edes virheellisesti, myyntitavoitteisiin sidottua rajoitettuja toimituksia koskevaa käytäntöä. Opel Nederlandin oletettu myöntäminen, johon riidanalaisen päätöksen 36 perustelukappaleessa viitataan, ei koske tätä toimenpidettä, vaan sitä, että tietyt aluepäälliköt ovat mahdollisesti virheellisesti ilmoittaneet, että myyntitavoitteet koskivat ennen kaikkea Alankomaiden markkinoita ja että Opel Nederland pyrki rajoittamaan erotuksetta kaikkea vientiä. Komissio on näin ollen vedonnut virheellisesti siihen, ettei Opel Nederland ole kiistänyt tosiseikkoja vaan myöntänyt ne, osoittaakseen, että kyseisestä yksittäisestä toimenpiteestä on ilmoitettu jälleenmyyjille.

84 Seuraavaksi on todettava, että 26.9.1996 tehdyn päätöksen 2 kohdan mukaan myynti-ja markkinointijohtaja de Heer oli vastuussa vastaamisesta kaikille niille jälleenmyyjille, jotka olivat vastanneet ensimmäiseen Opel Nederlandin vientitoimintaa koskevaan kirjeeseen, ilmoittaakseen niille tulevista tarkastuksista ja "tuotepulasta johtuvista rajoitetuista toimituksista". Vaikka de Heerin tämän päätöksen toimeenpanemiseksi asianosaisille 30.9.1996 lähettämissä kirjeissä mainitaan tarkastusten järjestämisestä, niissä ei sen sijaan mainita väitettyjä toimitusvaikeuksia eikä siitä väitteen mukaan johtuvia ajoneuvojen rajoitettuja toimituksia.

85 Koska itse Opel Nederlandin myynti- ja markkinointijohtaja ei, toisin kuin oli nimenomaisesti päätetty neljä päivää aiemmin, maininnut toimitusrajoituksia 30.9.1996 päivätyssä kirjeessään kyseessä oleville jälleenmyyjille, komissio ei voi perustellusti vedota siihen, ettei ole mitään merkkiä siitä, että 26.9.1996 tehtyä päätöstä olisi muutettu tai lievennetty tietyiltä osin ennen kuin vastuuhenkilöt panivat sen toimeen, eikä väittää, että "26.9.1996 tehdyn päätöksen muut kohdat" olisi "pantu täytäntöön täysimääräisesti". Komissio ei voi myöskään perustellusti olettaa, että aluepäälliköt, jotka ovat hierarkiassa myynti- ja markkinointijohtajan alaisia ja joiden näin ollen on voitu olettaa toimineen hänen ohjeidensa mukaan (ks. riidanalaisen päätöksen 37 perustelukappale), olisivat spontaanisti tehneet aloitteen ottaa esiin tiettyjä toimitusvaikeuksia vieraillessaan vuoden 1996 lokakuussa kyseessä olevien jälleenmyyjien luona.

86 Muut seikat, joihin riidanalaisessa päätöksessä vedotaan, ovat korkeintaan aihetodisteita komission väitteelle, jonka mukaan toimenpiteestä ilmoitettiin jälleenmyyjille.

87 Muista asiaan liittyvistä asiakirjoista ei voida myöskään päätellä, että kyseessä olevaa toimenpidettä olisi tosiasiallisesti sovellettu tai se olisi pantu tosiasiallisesti täytäntöön. Sen lisäksi, ettei ole osoitettu, kuten komissio myöntää, että yhtäkään jälleenmyyjän tilausta ei olisi täytetty sillä perusteella, että se olisi merkinnyt jälleenmyyjän myyntitavoitteen ylittymistä, kantajien vastauksenaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, joka koskee kyseessä olevien jälleenmyyjien vuoden 1996 myyntitavoitteita, toimittamista numerotiedoista ilmenee, että jälleenmyyjät, jotka olivat jo ylittäneet vuoden 1996 myyntitavoitteensa kyseisen vuoden syyskuussa, joissain tapauksissa reilustikin, jatkoivat seuraavina kuukausina tilausten tekemistä ja vastaanottamista. Komissio ei ole kiistänyt näiden numerotietojen paikkansapitävyyttä sellaisenaan. Tästä seuraa, että väitetyn sopimuksen soveltamista tai täyttämistä koskevien toimenpiteiden toteuttaminen, jota ei ole näytetty toteen, ei voi vahvistaa tällaisen sopimuksen olemassaoloa.

88 Tässä tilanteessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, ettei ole osoitettu oikeudellisesti riittävällä tavalla, että toimitusten rajoittamista koskevasta

toimenpiteestä olisi ilmoitettu jälleenmyyjille, eikä ainakaan ole osoitettu, että tämä toimenpide olisi tullut osaksi Opel Nederlandin ja sen jälleenmyyjien välistä sopimussuhdetta. Tältä osin on huomautettava, että komission tehtävänä on hankkia riittävän täsmällistä ja yhtäpitävää näyttöä, jonka perusteella voidaan vakuuttua siitä, että väitetty rikkominen on tapahtunut (yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984, Kok. 1984, s. 1679, 20 kohta ja yhdistetyt asiat T-185/96, T-189/96 ja T-190/96, Riviera Auto Service ym. v. komissio, tuomio 21.1.1999, Kok. 1999, s. II-93, 47 kohta).

89 Tästä seuraa, että toinen kanneperuste on perusteltu, ilman että on tarpeen tutkia tämän kanneperusteen yhteydessä esitettyjä muita väitteitä.

C Kolmas kanneperuste, joka koskee tosiseikkoja koskevia virheitä ja oikeudellisia virheitä arvioinnissa, jonka mukaan Opel Nederland on pannut täytäntöön EY 81 artiklan vastaisen rajoittavan vähittäismyynnin bonusjärjestelmän

Asianosaisten lausumat

90 Kantajat eivät kiistä sitä, että 26.9.1996 tehdyn päätöksen seurauksena bonuksia ei myönnetty kuluttajille suuntautuvan vientikaupan osalta. Kantajat kuitenkin kiistävät, että tätä käytäntöä voitaisiin pitää jälleenmyyjien kanssa tehtynä sopimuksena, jonka tarkoituksena on viennin rajoittaminen EY 81 artiklan vastaisesti.

91 Kantajat väittävät ensiksi, ettei mikään osoita, että jälleenmyyjät olisivat nimenomaisesti tai implisiittisesti myöntyneet rajoittamaan laillista vientikauppaa Opel Nederlandin uuden bonuskäytännön seurauksena. Jälleenmyyjien

jatkuva osallistuminen bonuskampanjoihin osoittaa kantajien mielestä jälleenmyyjien hyväksyneen sen, etteivät ne saa bonusta vientikaupasta, muttei riitä osoittamaan jälleenmyyjien kanssa tehdyn EY 81 artiklan vastaisen kilpailua rajoittavan sopimuksen olemassaoloa, jos vienti on jatkunut samassa laajuudessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa Bayer vastaan komissio antamassaan tuomiossa, että komissio jätti ottamatta huomioon kyseisen yhteisen tahdon käsitteen katsoessaan, että liikesuhteiden ylläpito valmistajan kanssa, kun tämä ottaa yksipuolisesti käyttöön uuden käytännön, tarkoittaa sitä, että tukkuliikkeet ovat suostuneet siihen, vaikka niiden tosiasiallinen toiminta on selvästi kyseisen käytännön vastaista.

92 Kantajien mukaan numerotiedoista ilmenee, että jälleenmyyjät ovat jatkaneet vientiä kyseisen käytännön koko toteuttamisajanjakson aikana, mikä osoittaa kantajien mukaan, etteivät jälleenmyyjät ole hyväksyneet viennin rajoittamista. Kantajat viittaavat National Economic Research Associatesin (NERA) 21.6.1999 päivättyyn kertomukseen, joka niiden mukaan osoittaa, ettei viennin jättäminen bonuskampanjan ulkopuolelle ole vaikuttanut määräystenmukaisen vientikaupan määrään. Tässä tilanteessa ei voida väittää, että jälleenmyyjät olisivat hyväksyneet mitään EY 81 artiklan vastaista vientirajoitusta.

93 Kantajat katsovat toiseksi, ettei bonuskäytännön tavoitteena ollut kilpailun rajoittaminen. Järjestelmän tavoitteena on päinvastoin kasvattaa myyntiä Alankomaissa. Kantajien mukaan Opel Nederland toivoi, etteivät bonuskampanjat kannustaisi enempää vientiä, mikä on eri asia kuin viennin rajoittamistarkoitus. Alankomaiden jälleenmyyjien normaali marginaali oli riittävä, jotta vienti on kannattavaa ilman ylimääräisiä bonuksia.

94 Kantajat väittävät kolmanneksi, ettei kilpailu ole rajoittunut bonuskäytännön seurauksena. Asian kannalta merkitykselliset asiakirjat osoittavat päinvastoin, ettei se, ettei Opel Nederland myönnä bonuksia kuluttajille suuntautuvalle

vientikaupalle, ole merkittävästi vähentänyt määräystenmukaisen viennin määrää. Tämä ei ole yllättävää, koska vientikaupan poissulkeminen ei vähennä Opel Nederlandin jälleenmyyjien intressiä eikä niiden kapasiteettia harjoittaa laillista vientikauppaa. Tältä osin kantajat väittävät, että jälleenmyyjien Opel-merkkisten ajoneuvojen myynnin normaali marginaali on noin 5—15 prosenttia nettoluettelohinnasta ja että sen avulla jälleenmyyjät voivat tosiasiallisesti saada voittoa vientikaupasta ilman ylimääräistä bonusta.

95 Bonuskäytäntö, jonka mukaan vähittäismyynnin kampanjabonuksia ei myönnetä kuluttajille suuntautuvasta viennistä, voi kantajien mukaan rajoittaa vientiä ainoastaan, jos se yhdistetään toimitusrajoitukseen. Tällöin jälleenmyyjällä voi olla intressi varata kansallisille markkinoille rajoitettu määrä hallussaan olevia ajoneuvoja voidakseen saada ylimääräistä bonusta. Opel Nederland ei ole kuitenkaan pannut täytäntöön rajoitettuja toimituksia koskevaa käytäntöä. Tämän vuoksi bonuskäytäntö ei kantajien mukaan voinut millään tavalla rajoittaa kilpailua. Joka tapauksessa riidanalaisessa päätöksessä myönnetään, että väitetty rajoitettuja toimituksia koskeva käytäntö hylättiin 24.10.1996 kuluttajille suuntautuvan myynnin osalta. Tämän vuoksi komissio on erehtynyt ainakin, kun se totesi, että vähittäiskaupan bonuskäytäntö oli EY 81 artiklan vastainen 24.10.1996 alkaen (28.1.1998 asti).

96 Komissio kiistää kantajien esittämien väitteiden pätevyyden.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

97 Ensiksi on huomautettava, että asianosaisten kesken on riidatonta, kuten 26.9.1996 pidetyn kokouksen pöytäkirjan 6 ja 7 kohdasta ilmenee, että Opel

Nederlandin johto päätti jättää vientikaupan bonusjärjestelmän ulkopuolelle. On myös riidatonta, että tätä päätöstä sovellettiin useiden myyntikampanjoiden aikana ajanjaksolla, joka alkoi 1.10.1996 ja päättyi 20.1.1998, jolloin toimenpide kumottiin takautuvasti jälleenmyyjille lähetetyllä ohjeella.

98 Toiseksi siltä osin kuin kantajat kiistävät, että toimenpiteen toimeenpaneminen merkitsisi EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua sopimusta Opel Nederlandin ja sen jälleenmyyjien kanssa, on todettava, kuten komissio on tehnyt kirjelmissään, että 1.10.1996 alkaen bonushakemukset on käsitelty tuolloin sovellettavien sellaisten ehtojen mukaisesti, joiden mukaan vientikauppa ei kuulunut bonusjärjestelmän soveltamisalaan. Uudet ehdot ovat näin ollen tulleet Opel Nederlandin ja sen jälleenmyyjien välisten sopimusten olennaiseksi osaksi, ja ne on sisällytetty aiemmin tehdyllä yleissopimuksella säänneltyihin jatkuviin kauppasuhteisiin. Kyseinen toimenpide ei näin ollen ole yksipuolinen toimi, vaan EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus (em. asia AEG v. komissio, tuomion 38 kohta ja em. asia Ford v. komissio, tuomion 21 kohta).

99 Kuten riidanalaisen päätöksen 135 perustelukappaleessa todetaan, päätös perustuu ensi sijassa väitteeseen, jonka mukaan riidanalaisten toimenpiteiden tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua. Näin ollen on tutkittava kolmanneksi, voidaanko kyseessä olevan toimenpiteen katsoa olevan toimenpide, jonka tavoitteena on kilpailun rajoittaminen.

100 Tältä osin komissio katsoo perustellusti, että koska bonuksia ei enää myönnetty vientikaupalle, jälleenmyyjien taloudellinen toiminta-ala vientikaupan harjoittamisen osalta supistui verrattuna sen toiminta-alaan kansallisen myynnin osalta. Jälleenmyyjien on joko sovellettava ulkomaisiin asiakkaisiin epäedullisempia ehtoja kuin kansallisiin asiakkaisiin tai tyydyttävä vientikaupan osalta pienem-

pään marginaaliin. Kun bonukset poistettiin vientikaupan osalta, vientikaupasta tuli vähemmän houkuttelevaa ulkomaisille asiakkaille tai jälleenmyyjille. Toimenpide oli näin ollen jo luonteensa puolesta omiaan vaikuttamaan kielteisesti vientikauppaan, vaikkei toimituksia olisi rajoitettukaan.

101 Lisäksi ensimmäisen kanneperusteen arvioinnista ilmenee, että vientikaupan lisääntyminen aiheutti Opel Nederlandin johdon toimenpiteet, ja niiden tavoitteena oli vientikaupan vähentäminen.

102 Kun otetaan huomioon sekä toimenpiteen luonne että sen tavoitteet, toimenpiteen taloudellisen asiayhteyden valossa on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan toimenpide on sopimus, jonka tavoitteena on kilpailun rajoittaminen (asia 19/77, Miller v. komissio, tuomio 1.2.1978, s. 131, 7 kohta; yhdistetyt asiat 96/82—102/82, 104/82, 105/81, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983, s. 3369, 23—25 kohta ja em. asia CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomion 26 kohta).

103 Tämä toimenpiteen tavoitteen arviointi merkitsee sitä, että kantajien väite, jonka mukaan vientikaupan sulkemista bonusjärjestelmän ulkopuolelle voitiin perustella sillä, että bonusten tavoitteena on kasvattaa myyntiä Alankomaissa, on vaikutukseton. On lisättävä, että kantajien tämän väitteen tueksi esittämät perustelut — jotka koskevat sitä, että kansallinen myynti merkitsee usein käytetystä autosta maksettavaa hyvitystä, ja Alankomaiden erityistä autoveroa (BPM) — eivät ole johdonmukaisia eivätkä konkreettisesti perusteltuja.

104 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ja kuten komissio on kirjelmissään todennut, sopimuksen konkreettisia vaikutuksia ei tarvitse ottaa huomioon sovellettaessa EY 81 artiklan 1 kohtaa, jos on ilmeistä, että sopimuksen tarkoi-

tuksena on estää kilpailu yhteismarkkinoilla taikka rajoittaa tai vääristää sitä (yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966, Kok. 1966, s. 429, 496, Kok. Ep. I, s. 275 ja asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4411, 12—14 kohta). Näin ollen asianosaisten väitteitä, jotka koskevat kyseessä olevan toimenpiteen konkreettisia vaikutuksia, ei tarvitse tutkia.

105 On kuitenkin ylimääräisenä huomautuksena hylättävä kantajien väite, jonka mukaan NERA:n kertomuksessa mainitut numerotiedot osoittavat, että kyseessä oleva toimenpide ei ole vaikuttanut vientikauppaan. Nämä numerotiedot, joista ilmenee, että vientikauppa ei ole keskeytynyt vuoden 1996 lokakuun ja vuoden 1998 tammikuun välisenä aikana, eivät sulje pois sitä, että ilman kyseistä toimenpidettä vientikauppa olisi ollut vilkkaampaa. Riidanalaisen päätöksen 135 perustelukappaleessa todetaan perustellusti, että on mahdotonta määrittää, kuinka monta vientikauppaa Opel Nederlandin toteuttamat toimenpiteet todellisuudessa estivät.

106 Edellä esitetyn perusteella kolmas kanneperuste on hylättävä.

D *Neljäs kanneperuste, joka koskee tosiseikkoja koskevia virheitä ja oikeudellisia virheitä arvioinnissa, jonka mukaan Opel Nederland on pannut täytäntöön EY 81 artiklan vastaisen suoran vientikiellon*

Asianosaisten lausumat

107 Aluksi kantajat huomauttavat, etteivät ne sulje pois sitä mahdollisuutta, että tietyt Opel Nederlandin aluepäälliköt olisivat voineet ymmärtää väärin

26.9.1996 tehdyn päätöksen sisällön, jonka ainoana tavoitteena oli lopettaa vienti valtuuttamattomille jälleenmyyjille, ja että tiettyjen jälleenmyyjien kanssa käymiensä henkilökohtaisten keskustelujen aikana he olisivat voineet antaa virheellisen vaikutelman, että Opel Nederland pyrki rajoittamaan erotuksetta kaikkea vientiä, tai että he olisivat jättäneet reagoimatta jälleenmyyjien liian laajoihin "sitoumuksiin". Kantajien mukaan tämä johti kuitenkin korkeintaan yhdeksän riidanalaisessa päätöksessä mainitun jälleenmyyjän (Van Zijll, Staals ja Spoormaker ja toisella kertaa Hemera, Göttgens-Beek, Loven, Canton-Reiss, Welling ja Nedam) lyhytaikaisiin sitoumuksiin eikä missään tapauksessa rajoittanut merkittävästi merkkien välistä tai merkkikohtaista kilpailua.

108 Väitetyn kiellon riidanalaisessa päätöksessä kuvatun ensimmäisen vaiheen (jonka otsikkona on "Sisäinen harkinta ja ohjeistus" ja joka edelsi Opel Nederlandin tietyille jälleenmyyjille 28. ja 29.8.1996 lähettämää kirjettä) osalta kantajat väittävät, ettei mikään komission mainitsemista asiakirjoista, lukuun ottamatta vuoden 1995 kesäkuussa tapahtunutta Tigra-tapausta ja Spoormaker-tapausta, osoita, että Opel Nederland olisi kohdistanut tiettyihin yksittäisiin jälleenmyyjiin tarkastuksia ja säännölliseen vientitoimintaan liittyviä varoituksia. Tämän vaiheen osatekijät koskivat sellaisia sisäisiä ehdotuksia toimenpiteiksi, joita ei ilmoitettu yksittäisille jälleenmyyjille.

109 Kiellon riidanalaisessa päätöksessä kuvatun toisen vaiheen (jonka otsikkona on "[28./29.8.1996 päivätty] 'Ensimmäinen varoituskirje' ja sitä seuraavat tapahtumat") osalta kantajat väittävät, että kyseisellä kirjeellä ilmoitettiin rajoitetulle määrälle jälleenmyyjiä Opel Nederlandin epäily niiden tiettyjen myyntitoimien määräystenmukaisuudesta ja niitä pyydettiin vahvistamaan, että ne noudattavat sopimusvelvoitteitaan. Tämä kirje oli sanamuodoltaan selkeä eikä siinä pyydetty jälleenmyyjiltä sitoumusta siitä, että ne luopuisivat määräystenmukaisesta viennistä. Kaikki jälleenmyyjä Van Zijllin ja jälleenmyyjä Staalsin sitoumukset olivat yksipuolisia toimenpiteitä, joiden taustalla oli tietoisuus siitä, että niiden vientikäytäntö ei ollut jälleenmyyntisopimuksen mukainen.

110 Kiellon riidanalaisessa päätöksessä kuvatun kolmannen vaiheen (jonka otsikkona on "26 päivänä syyskuuta 1996 tehty päätös ja sitä seuranneet tapahtumat") osalta kantajat väittävät, että 26.9.1996 tehdyllä päätöksellä pyrittiin säilyttämään selektiivisen jakelujärjestelmän yhtenäisyys sen jälkeen, kun oli havaittu vakavia merkkejä laajamittaisesta määräystenvastaisesta viennistä valtuuttamattomille jälleenmyyjille. Kantajien mukaan niitä ei voida moittia päätöksestä toteuttaa tarkastuksia, joiden ainoana tavoitteena oli todeta valtuuttamattomille jälleenmyyjille suuntautunut myynti ja muut jälleenmyyntisopimuksen rikkomiset.

111 Kantajat katsovat, että "sopimukset" ovat voineet joka tapauksessa koskea ainoastaan yhdeksää jälleenmyyjää lyhyen aikaa eivätkä ne ole rajoittaneet kilpailua merkittävästi. Tältä osin komissio ei kantajien mukaan ottanut huomioon asianomaisten jälleenmyyjien pientä määrää eikä sopimuksen lyhyttä kestoa. Kantajat huomauttavat, että suurimmalla osalla 150 jälleenmyyjästä ei ollut pienintäkään epäilystä oikeudestaan harjoittaa määräystenmukaista vientikauppaa kyseisenä ajanjaksona ja että komission mainitsemat tekijät koskevat ainoastaan Saksaan suuntautuvaa vientiä harjoittavia jälleenmyyjiä.

112 Numerotiedoista ilmenee kantajien mukaan, että väitetyn rikkomisen vaikutus kansainväliseen kauppaan oli vähäinen. Kantajat viittaavat erityisesti NERA:n kertomukseen, jonka mukaan viennin todetun vähenemisen ja kantajien toteuttamien toimenpiteiden välillä ei ole minkäänlaista korrelaatiota. Kun otetaan huomioon, että korvaavat toimenpiteet toteutettiin 24.10.1996, väitetty rikkominen kesti ainoastaan muutamia viikkoja ja vaikutus saattoi olla ainoastaan vähäinen. Toisin kuin komissio väittää, kantajat katsovat, että komission on joka tapauksessa osoitettava vientikiellon vaikutukset. Vaikka sopimuksessa sovittaisiin ehdottomasta aluesuojasta, se voi vaikuttaa markkinoihin ainoastaan vähäisesti (asia 5/69, Völk, tuomio 9.7.1969, Kok. 1969, s. 295, Kok. Ep. I, s. 407, 5—7 kohta ja asia C-306/96, Javico, tuomio 28.4.1998, Kok. 1998, s. I-1983, 17 kohta).

113 Kantajien mukaan komission väitettä, jonka mukaan tarkastukset olivat painostuskeinoja, ei voida hyväksyä. Tarkastukset välittivät päinvastoin implisiittisesti viestin siitä, että laillinen vienti on sallittua. Jos kantajat olisivat halunneet lopettaa laillisen viennin, tarkastus ei olisi ollut tarpeen.

114 Kantajien mukaan jälleenmyyjä Van Zijll oli sitoutunut lopettamaan viennin jo 31.8.1996 eli ennen keskusteluja myynti- ja markkinointijohtajan kanssa, jotka käytiin 17.9.1996. Jälleenmyyjä Staalsin kanssa ei käyty keskusteluja, ja se päätti kantajien mukaan sisäisen keskustelun jälkeen yksipuolisesti lopettaa kaiken vientitoiminnan. Jälleenmyyjä Lovenin vuoden 1996 lokakuussa antaman sitoumuksen osalta kantajat huomauttavat, että korvaavat toimenpiteet toteutettiin 24.10.1996 eli ainoastaan muutama viikko myöhemmin.

115 Kantajien mukaan 30.9.1996 päivätty kirje, joka lähetettiin myös vientitoimintansa määräystenmukaisuuden vahvistaneille jälleenmyyjille, selittyy sillä, että tarkastuksissa ilmeni, että 21:stä tarkastuksen kohteena olleesta jälleenmyyjästä 17 oli rikkonut jälleenmyyntisopimusta. Kantajien mukaan aluepäälliköiden kanssa käytyjen keskustelujen tarkoituksena oli tehdä alustavaa tutkimusta viennin luonteen määrittämiseksi.

116 Ensimmäisen, "sisäisen harkinnan ja ohjeistuksen" vaiheen osalta komissio toteaa aluksi, että riidanalaisessa päätöksessä mainitut sisäiset asiakirjat, vaikkei niitä olisi annettu tiedoksi jälleenmyyjille, ovat hyödyllisiä tutkittaessa Opel Nederlandin käytäntöjen sisältöä ja hylättäessä kantajien väitteitä, joiden mukaan yrityksen käytännöllä pyrittiin ainoastaan torjumaan luvatonta vientiä, riippumatta siitä, mitä tietoja jälleenmyyjille on "virheellisesti" annettu.

117 Toisen vaiheen osalta komissio katsoo, että 28. ja 29.8.1996 päivätyllä kirjeellä pyrittiin luomaan uhkaavaa ilmapiiriä, joka vähentäisi jälleenmyyjien sallitunkin

viennin houkuttelevuutta ja joka tapauksessa niiden vastarintaa Opel Nederlandin sellaisia tulevia aloitteita kohtaan, joilla pyritään estämään kaikki vienti tai vähentämään sitä.

118 Komission mukaan tätä tulkintaa tukee se, ettei mikään osoita Opel Nederlandin toimineen sellaisen näytön perusteella, jonka mukaan vienti olisi tosiasiallisesti vaikuttanut jälleenmyyjien sopimusaluetta koskevien myyntitavoitteiden toteuttamiseen. Viennin ei komission mukaan tarvitse vaikuttaa paikalliseen tulokseen, jos Opel Nederland ei rajoita toimituksia. Ennen tarkastusta tehdyt maininnat epäilyistä, jotka koskivat jälleenmyyntisopimuksen sanamuodon ja hengen vastaista toimintaa ja joissa ei mainittu rikkomisen todisteita, olivat komission mukaan uhkaavia, minkä vahvisti toinen varoituskirje, joka lähetettiin vastauksena tiettyjen jälleenmyyjien laillisiin vastalauseisiin.

119 Komission mukaan tiettyjen jälleenmyyjien kanssa käytyjä keskusteluja koskevista kertomuksista ilmenee, että tavoitteena oli tiedottaa jälleenmyyjille Opel Nederlandin muotoilemasta strategiasta rajoittaa myös määräystenmukaista myyntikauppaa. Tämä pätee erityisesti myynti- ja markkinointijohtajan reaktioon, joka koski Wolves Autoservicesin ensimmäiseen kirjeeseen antamaa vastausta. Vaikka Wolves väitti myyneensä ainoastaan saksalaisille kuluttajille, eikä se ollut vielä tarkastuksen kohteena, kyseinen johtaja oli pyytänyt vastuussa olevaa aluepäällikköä ilmoittamaan Wolvesille, että "hänet o[li] nimitetty pääasiassa myymään autoja omalla alueellaan" ja että "Alankomailla o[li] etusija".

120 Komission mielestä kantajien väite, jonka mukaan jälleenmyyjä Van Zijllin sitoumus lopettaa vienti oli yksipuolinen toimi, on perusteeton. Ennen 28. ja 29.8.1996 päivätyn kirjeen lähettämistä Opel Nederlandin myyntivastaavan kanssa käytiin keskustelua "liiallisesta viennistä" ja välittömästi sen jälkeen pidettiin kokous Van Zijllin emoyhtiön Nimoxin johtajan kanssa, joka oli luvannut keskustella asiasta Van Zijllin kanssa liiallisen viennin lopettamiseksi.

121 Myöskään jälleenmyyjä Staalsin kaksi päivää myöhemmin antama sitoumus olla viemättä enää yhtään uutta ajoneuvoa, ei komission mukaan ole yksipuolinen toimi.

122 Kantajien väitteessä, jonka mukaan jälleenmyyjät huomasivat niiden harjoittaman viennin olevan jälleenmyyntisopimuksen vastaista, ei komission mukaan oteta huomioon sitä, että kaksi jälleenmyyjää, Loven ja Spoormaker, ovat tehneet saman sitoumuksen lopettaa kaikki vienti, vaikka ne olivat harjoittaneet ainoastaan sallittua vientikauppaa.

123 Kolmannen vaiheen osalta komissio katsoo, että tarkastusten ainoana tavoitteena ei ollut määrittää määräystenvastaisesti toimineita jälleenmyyjiä. Sen seurauksena, että tietoja käynnissä olevista markkinointikampanjoista ei annettu ennen kuin tarkastuksista vastaava yksikkö oli tarkastanut niiden toteamukset, oli komission mukaan kaikkien viejien rankaiseminen ja sen viestin vahvistaminen, jonka mukaan kaikki vientitoiminta oli lopetettava tai sitä oli vähennettävä.

124 Komissio huomauttaa, että suurin osa asianomaisista jälleenmyyjistä vastasi 28. ja 29.8.1996 päivättyyn kirjeeseen, että niiden myyntitoiminta on täysin jälleenmyyntisopimuksen mukaista. Vaikkei Opel Nederland ollut syyskuun lopussa vielä voinut osoittaa päinvastaista, se totesi 30.9.1996 päivätyssä toisessa kirjeessä seuraavaa: "Vastauksenne ei tyydyttänyt meitä, koska sen mukaan ette ymmärrä sitä, mikä on kaikkien Opel-jälleenmyyjien ja Opel Nederlandin yhteisen edun mukaista." Jälleenmyyjät ovat komission mukaan erittäin hyvin voineet miettiä, mitä heiltä edellytettiin viennin osalta "yhteisen edun" mukaisesti sen lisäksi, että ne ovat noudattaneet jälleenmyyntisopimusta.

125 Komissio katsoo, ettei ole tarpeen osoittaa, että kukin jälleenmyyjä olisi nimenomaisesti hyväksynyt vientikieltoa koskevan käytännön. Jälleenmyyjien on jälleenmyyntisopimuksen lisämääräysten 7.3 artiklan nojalla katsottava hyväksyneen tämän käytännön, heti kun siitä on ilmoitettu niille. Tämän vuoksi

todisteet siitä, että tietyt jälleenmyyjät olivat tehneet Opel Nederlandin kanssa nimenomaisia sopimuksia viennin lopettamisesta, ainoastaan vahvistavat tämän päätelmän.

126 Komissio väittää, että suhteellisen lyhytaikainen sopimus viennin lopettamisesta voi soveltamisensa aikana rajoittaa kilpailua merkittävästi. Näin ollen tällaisen sopimuksen vaikutuksia kilpailuun ei määritetä sen keston suhteen, joka otetaan huomioon laskettaessa sakon määrää.

127 Niiden jälleenmyyjien, jotka olivat nimenomaisesti sopineet vientitoimintansa lopettamisesta, osuus viennistä kyseisellä ajanjaksolla oli 65 prosenttia.

128 Komissio riitauttaa kantajien väitteen, jonka mukaan sopimukset koskivat vain Saksaan suuntautuvaa vientiä. Opel Nederlandin ponnistukset kohdistuivat lähinnä niihin jälleenmyyjiin, jotka harjoittivat ajoneuvojen vientiä Saksaan ja Itävaltaan, sillä nämä maat olivat todennäköisesti vientitoiminnan pääkohdemaat, mutta toimenpiteet vaikuttivat myös kaikkiin jäsenvaltioihin suuntautuvaan vientiin. Joka tapauksessa Alankomaiden markkinoiden osoitettavissa oleva eristyminen Saksan markkinoihin nähden riittää komission mukaan sellaisenaan osoittamaan merkittävän vaikutuksen jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

129 Komissio viittaa edellä mainittuun asiaan Volkswagen vastaan komissio ja huomauttaa, ettei sopimuksen konkreettisia vaikutuksia tarvitse ottaa huomioon sovellettaessa EY 81 artiklan 1 kohtaa, jos on ilmeistä, että sopimuksen tarkoituksena on estää kilpailu yhteismarkkinoilla taikka rajoittaa tai vääristää sitä. Arvioidut toimenpiteet ovat komission mukaan lähtökohtaisesti omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Ne antavat riittävästi aihetta epäillä, että ne voivat vaikuttaa suoraan tai välillisesti taikka tosiasiallisesti tai mahdollisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

— Alustavat toteamukset

130 Opel Nederlandin väitteen mukaan toteuttama kolmas toimenpide muodostui riidanalaisen päätöksen 110 perustelukappaleen mukaan suorasta vientikiellosta ja/tai vientirajoituksesta, jotka on pantu täytäntöön jälleenmyyjille osoitetuilla määräyksillä ja kielloilla harjoittaa vientikauppaa. Riidanalaisen päätöksen mainitun perustelukappaleen mukaan monet jälleenmyyjät sitoutuivat näiden määräysten seurauksena lopettamaan vientikaupan.

131 Riidanalaisen päätöksen 79—87 perustelukappaleessa esitetään seikat, jotka komission mukaan osoittavat, että määräykset on osoitettu noin kymmenelle jälleenmyyjälle (Van Zijll, Wolves, Staals, Spoormaker, Hemera, Göttgens-Beek, Loven, Canton-Reiss, Welling ja Nedam) ja että nämä jälleenmyyjät ovat tämän jälkeen antaneet Opel Nederlandille sitoumuksen olla toteuttamatta uusia vientikauppoja.

132 Komissio erottaa toisistaan kolme tämän toimenpiteen synty- ja täytäntöönpanovaihetta: ensimmäisen vaiheen otsikkona on "sisäinen harkinta ja ohjeistus", toisen vaiheen otsikkona "[jälleenmyyjille 28. ja 29.8.1996 lähetetty] 'ensimmäinen varoituskirje' ja sitä seuraavat tapahtumat" ja kolmannen vaiheen otsikkona "26 päivänä syyskuuta 1996 tehty päätös ja sitä seuranneet tapahtumat".

133 Riidanalaisen päätöksen 168 ja 169 perustelukappaleen mukaan toimenpide on pantu täytäntöön vuoden 1996 elokuun lopun tai syyskuun alun ja vuoden 1996 joulukuun välisenä aikana. Alkuajankohta eli vuoden 1996 elokuun loppu tai syyskuun alku viittaa jälleenmyyjä Van Zijllin 31.8.1996 päivätyssä kirjeessä esittämään sitoumukseen. Loppuajankohta eli vuoden 1996 joulukuu viittaa

Opel Nederlandin jälleenmyyjilleen 12.12.1996 lähettämään toiseen "korjaavaan" ohjeeseen.

134 Aluksi on korostettava, ettei komissio väitä, että kilpailuoikeuden rikkomiset olisivat tapahtuneet ensimmäisen vaiheen aikana. Riidanalaisen päätöksen 59—69 perustelukappaleessa esitetty tämän vaiheen kuvaus ilmaisee asiayhteyden, jossa Opel Nederlandin johtohenkilöt komission mukaan pohtivat ja kehittivät toimenpidettä sisäisesti. Näissä perustelukappaleissa mainitaan vuoden 1995 kesäkuussa tapahtunut seikka eli jälleenmyyjä Lathouwersille esitetty määräys olla harjoittamatta Tigra-mallisten autojen vientiä, mutta tällä seikalla ei ole merkitystä riidanalaisen päätöksen kannalta, joka koskee vuoden 1996 elokuun lopusta tai syyskuun alusta lähtien toteutettuja toimenpiteitä.

135 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkii näin ollen asianosaisten väitteet, jotka liittyvät riidanalaisessa päätöksessä mainittuihin toiseen ja kolmanteen vaiheeseen, ja ensiksi komission keskeisen väitteen, jonka mukaan kymmenen kyseessä olevaa jälleenmyyjää on määrätty olemaan harjoittamatta vientikauppaa ja ne ovat sitoutuneet tähän.

— Jälleenmyyjille esitetyt määräykset

Van Zijll

136 Kantajat eivät ole kiistäneet sitä, että jälleenmyyjä Van Zijll sitoutui 23.8.1996 päivätyllä kirjeellä lopettamaan välittömästi vientitoimintansa ja että se uudisti tämän sitoumuksen 17.9.1996 järjestetyssä tapaamisessa Opel Nederlandin myynti- ja markkinointijohtajan kanssa.

137 Asiaa koskeviin asiakirjoihin ei sisälly 23.8.1996 päivätty kirje, mutta sen olemassaolo ilmenee Van Zijllin Opel Nederlandille 4.11.1996 lähettämästä kirjeestä (ks. riidanalaisen päätöksen 80 ja 81 perustelukappale).

138 On tutkittava, oliko Van Zijllin sitoumus yksipuolinen toimi, kuten kantajat väittävät, vai vastaus Opel Nederlandin kehotukseen tai määräykseen, kuten komissio väittää.

139 Tältä osin on todettava, että riidanalaisen päätöksen 80 perustelukappaleessa mainituissa kahdessa Opel Nederlandin johtohenkilöiden 18.9.1996 laatimassa asiakirjassa todetaan useiden Van Zijllin ja Opel Nederlandin johtohenkilöiden välisten tapaamisten jälkeen seuraavaa: "suurin viejä, van Zijll, on lupautunut lopettamaan — — [Nefkens NIMOXista, Van Zijllin emoyhtiöstä, Kirpestein Van Zijllistä ja de Heer Opel Nederlandista] suostuimme lopettamaan vientitoiminnan välittömästi". Nämä asiakirjat osoittavat, että Van Zijllin sitoumus on saatu Opel Nederlandin väliintulon jälkeen. On lisäksi hyvin epätodennäköistä, että jälleenmyyjä olisi omasta aloitteestaan lopettanut vientitoimintansa omien kaupallisten intressiensä vastaisesti.

Staals

140 Asianosaisten kesken on riidatonta, että jälleenmyyjä Staals ilmaisi Opel Nederlandille 20.9.1996 lähettämässään (riidanalaisen päätöksen 83 perustelukappaleessa mainitussa) kirjeessä sitoumuksensa olla enää harjoittamatta vientiä, kun otetaan huomioon "haitat, jota viennistä voi olla" sekä Opel Nederlandille että Staalsille.

141 Komission väitettä, jonka mukaan tämän jälleenmyyjän sitoumus on saatu Opel Nederlandin väliintulon jälkeen, tukee edellä 139 kohdassa mainittu 18.9.1996 päivätty asiakirja, jossa todetaan seuraavaa:

"Yritämme mahdollisuuksiemme mukaan lopettaa vientitoiminnan; suurin viejä, van Zijll, on lupautunut lopettamaan. Muut ovat työn alla."

142 Kuten Van Zijllin osalta, on lisäksi hyvin epätodennäköistä, että Staals olisi omasta aloitteestaan lopettanut vientitoimintansa omien kaupallisten intressiensä vastaisesti.

Spoormaker

143 Kantajat eivät ole kiistäneet sitä, että jälleenmyyjä Spoormaker, joka oli saanut 14:n Astra-mallisen ajoneuvon tilauksen itävaltalaiselta Opel-jälleenmyyjältä, määrättiin vuoden 1996 heinäkuusta alkaen hylkäämään tällaiset tilaukset. Kantajat eivät ole kiistäneet myöskään sitä, että riidanalaisen päätöksen 87 perustelukappaleessa mainitusta Opel Nederlandin 2.10.1996 päivätystä asiakirjasta ilmenee, että Spoormaker uudisti sitoumuksensa aluepäällikön kanssa 1.10.1996 järjestetyn tapaamisen jälkeen.

Hemera, Göttgens-Beek, Loven, Canton-Reiss, Welling ja Nedam

144 Riidanalaisen päätöksen 84 perustelukappaleessa mainitusta Opel Nederlandin aluepäällikön 5.10.1996 päivätystä sisäisestä viestistä ilmenee, että kuusi jäl-

leenmyyjää oli sitoutunut lopettamaan vientikauppansa välittömästi Opel Nederlandin 26.9.1996 tekemän päätöksen mukaisesti toteutettujen aluepäälliköiden alustavien vierailujen jälkeen.

Wolves

145 Riidanalaisen päätöksen 82 perustelukappaleessa mainitaan jälleenmyyjä Wolves Autoservice. Riidanalaisen päätöksen 82 perustelukappaleessa mainitun huomautuksen mukaan, jonka Opel Nederlandin myynti- ja markkinointijohtaja on kirjoittanut käsin Wolvesin Opel Nederlandin 28. ja 29.8.1996 päivättyyn kirjeeseen antamaan vastauskirjeeseen, alueesta vastaavaa aluepäällikköä pyydettiin kehottamaan kyseistä jälleenmyyjää keskittymään omaan sopimusalueeseensa. Riidanalaisessa päätöksessä ei kuitenkaan mainita asiakirjoja tai muita todisteita, joista ilmenisi, että Wolves sitoutui olemaan harjoittamatta vientitoimintaa.

146 Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komissio on esittänyt riittävästi täsmällisiä ja johdonmukaisia todisteita, joilla se perustelee vakaata kantaansa, jonka mukaan yhdeksän jälleenmyyjää (Van Zijll, Staals, Spoormaker, Hemera, Göttgens-Beek, Loven, Canton-Reiss, Welling ja Nedam) ovat vuoden 1996 elokuun lopusta tai syyskuun alusta lähtien tosiasiallisesti antaneet sitoumuksen olla harjoittamatta vientikauppaa, mikä tapahtui Opel Nederlandin tätä koskevan määräyksen jälkeen.

147 Koska toimenpide seuraa Opel Nederlandin ja kyseessä olevien jälleenmyyjien yhteisymmärryksestä, se on EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu "sopimus", joka on osa osapuolten olemassa olevaa sopimussuhdetta. On vielä täsmennettävä, kuten komissio totesi perustellusti riidanalaisen päätöksen 117 perustelukappaleessa, ettei se, että jälleenmyyjien suostumus saatiin vasta Opel Nederlandin tietyn painostuksen jälkeen, voi kyseenalaistaa sopimuksen olemassaoloa.

148 Kantajien väitettä, jonka mukaan jälleenmyyjien sitoumukset olivat yksipuolisia toimia, ei näin ollen voida hyväksyä.

149 Toisin kuin kantajat väittävät, näiden sitoumusten ei voida tulkita johtuvan jälleenmyyntisopimuksen vastaista vientiä harjoittaneiden jälleenmyyjien "huonosta omastatunnosta". Tarkastusten jälkeen kävi nimittäin ilmi, etteivät jälleenmyyjät Loven ja Spoormaker olleet milloinkaan harjoittaneet sopimusehtojen vastaista vientitoimintaa. Lisäksi "huono omatunto" olisi voinut johtua sitoumuksesta olla enää myymättä valtuuttamattomille jälleenmyyjille, mutta se ei voi selittää ehdotonta sitoumusta lopettaa kaikki vientitoiminta.

150 On vielä korostettava, ettei riidanalainen päätös sisällä todisteita siitä, että muut kuin mainitut yhdeksän jälleenmyyjää olisivat antaneet saman sitoumuksen. Komission väitettä, jonka mukaan kyse ei ole ainoastaan yhdeksästä jälleenmyyjästä, joiden osalta on olemassa todiste nimenomaisesta sitoumuksesta, vaan kaikkiaan 20 jälleenmyyjästä, joiden on todettu harjoittavan vientiä, ei näin ollen voida hyväksyä.

151 Riidanalaisen päätöksen 99 perustelukappaleessa mainittujen komission numerotietojen mukaan kyseisten yhdeksän jälleenmyyjän osuus kaikesta viennistä oli vuoden 1996 kesäkuun lopussa noin 65 prosenttia. Näitä numerotietoja ei ole riitautettu. Komissio päättelee tämän perusteella oikeutetusti, että Opel Nederland sai varmasti vientimäärät vähenemään huomattavasti pelkästään näiden sitoumusten avulla.

152 Kantajien väitettä, jonka mukaan hyvin lyhytaikaiset sopimukset yhdeksän kyseessä olevan jälleenmyyjän kanssa eivät ole rajoittaneet kilpailua merkittävästi eivätkä vaikuttaneet merkittävästi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, ei voida hyväksyä.

153 Komissio väittää perustellusti, että suhteellisen lyhytaikainen sopimus viennin lopettamisesta voi soveltamisensa aikana rajoittaa kilpailua merkittävästi ja vaikuttaa merkittävästi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja että rikkomisen kesto otetaan huomioon laskettaessa sakon määrää. Kun otetaan huomioon Opel-merkin asema erityisesti Alankomaiden ja Saksan automarkkinoilla, Alankomaista vientiin myytyjen ajoneuvojen määrä vuonna 1996 ja se, että kyseisten yhdeksän jälleenmyyjän osuus viennistä oli noin 65 prosenttia, toimenpiteen vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja kilpailuun ei ollut ainakaan edellä mainitussa asiassa Völk (tuomion 5—7 kohta) ja edellä mainitussa asiassa Javico (tuomion 16 kohta) tarkoitetulla tavalla vähäinen.

154 Kuten edellä 99 ja 104 kohdassa todetaan, koska riidanalainen päätös perustuu ensi sijassa väitteeseen, jonka mukaan Opel Nederlandin toimenpiteiden tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua, komission ei tarvinnut näyttää toteen niiden vaikutusta. Ensimmäisen kanneperusteen arvioinnista ilmenee, että on riidatonta, että Opel Nederland toteutti toimenpiteensä viennin rajoittamiseen tähtäävän strategian puitteissa. Erityisesti suoran kiellon osalta riidanalaisen päätöksen 65 perustelukappaleessa mainittu Opel Nederlandin 23.8.1996 päivätty asiakirja tukee tätä arviointia.

155 Tästä seuraa, ettei kantajien väitteitä, jotka koskevat kyseessä olevan toimenpiteen konkreettisten vaikutusten arviointia, ole tutkittava enempää.

156 Komissio otti määräysten ja sitoumusten lisäksi huomioon myös Opel Nederlandin vientiä harjoittaville jälleenmyyjille 28. ja 29.8. ja 30.9.1996 lähettämät kirjeet, joita se kutsuu "varoituskirjeiksi", sekä vientiä harjoittavien jälleenmyyjien luona vuoden 1996 syyskuusta marraskuuhun toteutetut tarkastukset, jotka komission mukaan olivat myös luonteeltaan uhkailevia.

157 Vaikka nämä luonnehdinnat eivät ole kokonaan vailla todellisuuspohjaa, kun otetaan huomioon näiden kahden kirjeen sanamuoto ja asiayhteys, jossa ne on laadittu, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei komissio ole osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että nämä toimet olisivat osa rikkomista. Kyseisten kirjeiden ja tarkastusten voidaan myös tulkita olevan laillisia eli merkitsevän vientikaupan valvontaa jälleenmyyntisopimusten vastaisen myynnin tunnistamiseksi. Kolmannen toimenpiteen olemassaolo on osoitettu näillä täsmennyksillä täydennettynä.

158 Toimenpiteen keston osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komissio väittää perustellusti, ettei 24.10.1996 päivättyä ohjetta voida pitää riittävänä sen rikkomisen lopettamiseksi, joka koskee valtuutetuille Opel-jälleenmyyjille suunnatun viennin kieltämistä. Kyseinen ohje koskee muissa jäsenvaltioissa asuville kuluttajille suunnattua myyntiä eikä siinä selvennetä, että myynti muihin jäsenvaltioihin sijoittuneille Opel-jälleenmyyjille on laillista.

159 Tästä seuraa, että kantajien neljäs kanneperuste on perusteeton.

E *Toissijainen kanneperuste, joka koskee suhteellisuusperiaatteen loukkaamista ja komission sakkoja koskevien suuntaviivojen rikkomista*

160 Neljän pääasiallisen kanneperusteen tutkiminen ei johda riidanalaisen päätöksen kumoamiseen kokonaisuudessaan. Tämän vuoksi on arvioitava toissijaisesti esitetty viides kanneperuste.

Asianosaisten lausumat

161 Kantajat väittävät toissijaisesti, että 43 miljoonan euron sakko ei ole kohtuullisessa suhteessa rikkomisen vakavuuteen ja kestoon nähden. Kun komissio vahvisti sakon määräksi 43 miljoonaa euroa, se rikkoi kantajien mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja omia sakkojen määrän laskemista koskevia suuntaviivojaan sekä loukkasi suhteellisuusperiaatetta. Kantajien mukaan komissio ei myöskään ottanut huomioon rikkomisen tarkoituksellisuuden puuttumista, rikkomisen rajallista vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan eikä Opel Nederlandin välittömästi omasta aloitteestaan toteuttamia korjaavia toimenpiteitä.

162 Kantajat katsovat, että rikkomista ei pitäisi luonnehtia "erittäin vakavaksi". Kantajien mukaan komissio on väärässä olettaessaan, että Opel Nederland noudatti kaiken viennin kieltävää yleistä käytäntöä, vaikka Opel Nederland pyrki ainoastaan suojaamaan jakelujärjestelmänsä yhtenäisyyttä ja takaamaan sen, että erityisissä kampanjoissa, joilla pyrittiin lisäämään myyntiä Alankomaissa, myönnettävät bonukset palvelivat tavoitteen saavuttamista.

163 Kantajien mukaan riidanalaisessa päätöksessä todetaan virheellisesti, että rikkominen vaikutti merkittävästi koko Euroopan unionin markkinoihin. Komissio teki kantajien mukaan virheen, kun se totesi, että toimenpiteen tarkoitus riittää osoittamaan rikkomisen olemassaolon. Suuntaviivoissa edellytetään todellisen markkinoihin kohdistuvan vaikutuksen arvioimista, jos se on mitattavissa. Komissio kieltäytyi ottamasta huomioon NERA:n kertomuksessa esitettyjä taloudellisia todisteita, joiden mukaan riidanalaisilla toimenpiteillä oli vain vähäinen vaikutus tai ei lainkaan vaikutusta.

164 Kantajat väittävät, että pelkkä olettama siitä, että jokin yhdeksästä jälleenmyyjästä olisi voinut kyseessä olevan lyhyen ajanjakson kuluessa toteuttaa määräystenmukaista vientikauppaa Yhdistyneeseen kuningaskuntaan tai johonkin muuhun jäsenvaltioon, ei riitä osoittamaan sitä, että vaikutukset ovat ulottuneet muihin jäsenvaltioihin kuin Alankomaihin ja Saksaan.

165 Kantajien mukaan 40 miljoonaa euroa sellaisen sakon perusmääränä, joka määrätään enintään 104 päivää kestäneestä rikkomisesta, on liioiteltu erityisesti, koska rikkominen tapahtui suhteessa erittäin rajoitettuun määrään jälleenmyyjiä. Päätöksessä sakon perusmäärää ei perustella millään tavoin.

166 Ei ole myöskään olemassa mitään vertailukohtaa, jonka avulla kantajat voisivat verrata sakon perusmäärää komission tällä alalla tekemissä muissa päätöksissä käyttämiin perusmääriin.

167 Kantajien mukaan päätös on virheellinen siltä osin kuin siinä määritetään rikkomisen kestoajaksi 31.8.1996—20.1.1998, vaikka väitetty rikkominen kesti korkeintaan 31.8.1996 ja 24.10.1996 välisen ajan kuluttajille suuntautuvan myynnin osalta, vuoden 1996 lokakuun alun ja 12.12.1996 välisen ajan muille Opel-jälleenmyyjille suuntautuvan myynnin osalta ja vuoden 1996 lokakuun alun ja 24.10.1996 välisen ajan rajoitetun bonuskäytännön osalta. Kantajien mukaan 43 miljoonan euron sakko, joista 3 miljoonaa johtui pelkästään rikkomisen kestosta, kolme kuukautta kestäneestä rikkomisesta oli liioiteltu, kun otetaan huomioon komission alalla aiemmin noudattama käytäntö.

168 Kantajat katsovat, että päätös rikkoi myös sakkojen määrän laskemista koskevia suuntaviivoja, koska siinä ei oteta huomioon lieventäviä olosuhteita, kuten sitä, ettei rikkomista merkitseviä sopimuksia tai käytäntöjä pantu tosiasiassa täytäntöön, että rikkomiset lopetettiin ennen komission ensimmäistä väliintuloa tai sen kanssa samaan aikaan, ettei yritys ole ollut tietoinen kilpailua rajoittavan toimintansa laittomuudesta tai että rikkomiset on tehty muutoin kuin tahallisesti. Komission mukaan käsiteltävänä olevassa asiassa toteutuvat kaikki nämä tekijät.

169 Kuten kantajat ovat väittäneet toisen ja neljännen kanneperusteen yhteydessä, väitettyä rajoittavaa käytäntöä ei ole pantu käytännössä täytäntöön. Kantajien mukaan Opel Nederland ei koskaan pyrkinyt soveltamaan erotuksetta välitöntä

vientikieltoa, ja väitetty vientikielto on joka tapauksessa koskenut ainoastaan yhdeksää jälleenmyyjää.

170 Opel Nederland oli kantajien mukaan suuren petoksen uhri ja pyrkinyt laillisesti rajoittamaan valtuuttamattomille jälleenmyyjille suuntautuvaa myyntiä ja takaamaan vähittäismyynnin bonuskampanjoiden tehokkuuden.

171 Kantajien mukaan Opel Nederland toteutti 24.10.1996 ja 12.12.1996 päivätyillä ohjeillaan välittömästi korjaavia toimenpiteitä.

172 Opel Nederlandilla oli hyviä syitä uskoa bonuskäytäntönsä olevan kilpailuoikeuden mukainen. Sen mukaan komission ei olisi pitänyt odottaa vuoden 1999 huhtikuuhun asti ilmoittaakseen väitetiedoksiannossaan, että se piti kyseistä bonuskäytäntöä EY 81 artiklan vastaisena.

173 Mahdollinen EY 81 artiklan rikkominen johtuu kantajien mukaan pääasiassa tilapäisestä väärinkäsityksestä, joka koskee sitä, ovatko Opel Nederlandin pyrkimykset suojata selektiivisen jakelujärjestelmänsä yhtenäisyyttä laillisia.

174 Komissio väittää, että rikkomisen vakavuus johtuu siitä, että Opel Nederland päätti tarkoituksella vastustaa jälleenmyyjiensä määräystenmukaista ja määräystenvastaista vientitoimintaa. Kantajien väite, jonka mukaan rikkominen oli lyhytkestoinen, perustuu virheelliseen väittämään, että rikkominen tapahtui ainoastaan ajanjaksolla, jolloin markkinoiden eristämisstrategian kolmea vaihetta sovellettiin. Todellisuudessa bonusten myöntämiskäytäntö muodosti sellaisenaan kilpailusääntöjen rikkomisen, josta kampanjan muut ehdot tekivät vielä vakavamman. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei edellä mainitussa asiassa Volkswagen vastaan komissio antamassaan tuo-

miossa kyseenalaistanut komission toteamusta, jonka mukaan syrjivä bonusjärjestelmä merkitsee sellaisenaan vakavaa kilpailusääntöjen rikkomista. Rikkomisen kestoa ei myöskään oteta huomioon rikkomisen vakavuutta arvioitaessa tai sakon perusmäärää laskettaessa, vaan määritettäessä sakon lopullista määrää.

175 Komissio katsoo arvioineensa oikein rikkomisen todellisia vaikutuksia markkinoilla, koska markkinat, joilla veroton hintataso oli huomattavasti korkeampi kuin Alankomaissa, kuten Saksassa, olivat mahdollisia vientikysynnän lähteitä. Tämän markkinoita koskevan arvioinnin vahvistaa komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Volkswagen vastaan komissio antama tuomio, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että koska komissio on todennut, että autovalmistaja oli eristänyt kansalliset markkinat, tästä seuraa välittömästi, että tällä saatettiin vaikuttaa kaikkiin muihin jäsenvaltioihin suuntautuvaan kauppaan. Saatavilla olevien numerotietojen perusteella ei komission mukaan voida arvioida tarkkaan koko rikkomisen tai sen eri osatekijöiden vaikutusta viennin määrään.

176 Komissio kyseenalaistaa useita kantajien NERA:n kertomuksen perusteella esittämiä päätelmiä. Tässä kertomuksessa otetaan komission mukaan huomioon ainoastaan rikkomisen vaikutukset saksalaisiin kuluttajiin eikä tutkita vaikutuksia Alankomaiden ulkopuolelle sijoittautuneisiin Opel-jälleenmyyjiin. Komission mukaan kertomus perustuu virheelliseen väittämään, jonka mukaan vientirajoitukset eivät olisi vahingoittaneet millään tavalla kuluttajia, koska ne saattoivat tuoda Alankomaista vastaavan muun merkkisen auton tai hankkia haluamansa Opel-mallin muusta jäsenvaltiosta, jossa hintataso oli alhainen. Kertomuksessa ei komission mukaan näin ollen otettu huomioon rikkomisen vaikutuksia yhteisön kuluttajien oikeuteen ostaa haluamansa auto haluamastaan jäsenvaltiosta.

177 Komissio toteaa, ettei sakon määrän määrittäminen ole puhtaasti matemaattinen toimitus. Kutakin tilannetta arvioidaan erikseen, ja komissio oli joissakin kantajien mainitsemissa asioissa ottanut huomioon lieventävät olosuhteet, joita käsiteltävänä olevassa asiassa ei ollut. Komissio katsoo, että 40 miljoonan euron suuruinen sakon perusmäärä on sen aiemman sakotuskäytännön mukainen.

178 Komissio huomauttaa, että yhteisöjen tuomioistuin katsoi yhdistetyissä asioissa 100/80—103/80, Musique Diffusion française ym. vastaan komissio, 7.6.1983 antamassaan tuomiossa (Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 106 kohta), että komission sakkojen määräämistä koskevan toimivallan tavoitteena ei ole ainoastaan seuraamuksen määrääminen yksittäisille rikkomisille, vaan tavoitteena on myös yleisen kilpailupolitiikan noudattaminen. Tämän vuoksi kun komissio arvioi kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, sen on otettava huomioon kyseisen tapauksen erityisolosuhteiden lisäksi se asiayhteys, johon kilpailusääntöjen rikkominen sijoittuu, ja huolehdittava siitä, että sen toiminnalla on varoittava vaikutus erityisesti sellaisten kilpailusääntöjen rikkomisten osalta, jotka ovat erityisen haitallisia. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin totesi, että komissio sai korottaa sakon määrää, kun se määräsi sakkoja rikkomisista, jotka olivat toistuvia ja joiden määräystenvastaisuus oli ollut tiedossa pitkään. Komission mukaan on normaalia, että arvokkaan tuotteen merkittävän valmistajan tekemä kilpailusääntöjen selvästä, tahallisesta ja erittäin vakavasta rikkomisesta kansallisten markkinoiden eristämiseksi muista yhteisön markkinoista, minkä toteuttamista komission yli kolmekymmentä vuotta jatkuneet ponnistelut eivät ole ehkäisseet, voidaan määrätä seuraamukseksi sakko, jonka perusteena käytetään 40 miljoonan euron määrää.

179 Komission mukaan mitään kantajien mainitsemista lieventävistä olosuhteista ei voida käsiteltävänä olevassa asiassa hyväksyä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

— Alustavat toteamukset

180 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille sakon, joka on vähintään 1 000 euroa ja enintään 1 000 000 euroa taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat EY 81 artiklan

1 kohtaa. Sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon rikkomisen vakavuuden lisäksi sen kesto.

181 Asetuksen N:o 17 17 artiklan mukaan yhteisöjen tuomioistuimella on perustamissopimuksen 172 artiklassa (josta on tullut EY 229 artikla) tarkoitettu täysi harkintavalta tutkiessaan valitukset päätöksistä, joilla komissio on määrännyt sakon tai uhkasakon, ja se voi poistaa sakon tai uhkasakon taikka alentaa tai korottaa sitä.

182 Vuonna 1998 komissio antoi sakkojen määrän laskemisesta suuntaviivat, joiden tavoitteena on näiden suuntaviivojen ensimmäisen perustelukappaleen mukaan varmistaa komission tällä alalla tekemien päätösten avoimuus ja objektiivisuus.

183 Suuntaviivojen toisen perustelukappaleen mukaan komission käyttämä sakon uusi laskutapa noudattaa suuntaviivoissa esitettyä kaavaa, joka pohjautuu perusmäärään, jota korotetaan raskauttavien olosuhteiden perusteella ja alennetaan lieventävien olosuhteiden perusteella. Perusmäärä määritetään suuntaviivojen 1 kohdan mukaan rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella.

184 Suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdassa todetaan, että rikkomuksen vakavuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja laajuus asian kannalta merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla. Rikkomukset jaetaan kolmeen luokkaan, nimittäin vakavaa vähäisempiin rikkomuksiin (mahdollinen määrä 1 000—1 000 000 euroa), vakaviin rikkomuksiin (mahdollinen määrä 1—20 miljoonaa euroa) ja erittäin vakaviin rikkomuksiin (mahdollinen määrä yli 20 miljoonaa euroa).

185 Suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan mukaan rikkomusten kesto olisi otettava huomioon siten, että erotetaan toisistaan lyhytaikainen rikkomus (yleensä alle yksi vuosi: ei lisäystä), keskipitkän ajan kestävä rikkomus (yleensä yhdestä viiteen vuotta: lisäys 50 prosenttiin saakka rikkomuksen vakavuuden perusteella määrätystä määrästä), pitkäaikainen rikkomus (yleensä yli viisi vuotta: lisäys voidaan vahvistaa 10 prosentiksi vuotta kohden rikkomusten vakavuuden perusteella määrätystä määrästä).

186 Suuntaviivojen 2 ja 3 kohdassa luetellaan siten, että luettelo ei ole tyhjentävä, raskauttavia ja lieventäviä olosuhteita, jotka komissio voi ottaa huomioon.

187 On todettava, ettei riidanalaisessa päätöksessä viitata nimenomaisesti suuntaviivoihin. Sen sijaan kirjelmissään komissio selittää ja perustelee sakon määräämistä suuntaviivojen valossa.

188 On todettava, etteivät suuntaviivat vaikuta yhteisöjen tuomioistuinten suorittamaan sakon arviointiin, sillä yhteisöjen tuomioistuimilla on asetuksen N:o 17 17 artiklan nojalla täysi harkintavalta. Toisaalta vaikka komissio voi määrittää sakon määrän suuntaviivoissa kuvatun menetelmän mukaisesti, sen on pysyttävä asetuksen N:o 17 15 artiklassa määritettyjen seuraamusten rajoissa.

189 On huomautettava, että kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, joihin kuuluvat erityisesti asiaan liittyvät erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen ennaltaehkäisevä vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta ja em. asia Ferriere Nord v. komissio,

tuomion 33 kohta). Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissiolla on asetuksen N:o 17 yhteydessä harkintavaltaa sakkojen määrän vahvistamisessa, jotta se voisi ohjata yritysten toimintaa niin, että ne noudattaisivat kilpailusääntöjä (asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta; asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok. 1996, s. II-1799, 53 kohta ja asia T-229/94, Deutsche Bahn v. komissio, tuomio 21.10.1997, Kok. 1997, s. II-1689, 127 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on kuitenkin valvottava, onko määrätyn sakon määrä oikeassa suhteessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuteen ja kestoon (em. asia Deutsche Bahn v. komissio, tuomion 127 kohta), ja verrattava toisiinsa rikkomisen vakavuutta ja niitä lieventäviä olosuhteita, joihin kantaja on vedonnut (asia C-333/94 P, Tetra Pak v. komissio, tuomio 14.11.1996, Kok. 1996, s. I-5951, 48 kohta).

— Sakko

190 Riidanalaisen päätöksen 175—202 perustelukappaleessa komissio esittää perusteluja, joilla se on määrännyt 43 miljoona euron suuruisen sakon kantajille, jotka riidanalaisen päätöksen 3 artiklan mukaan ovat yhteisvastuullisesti vastuussa sen maksamisesta. Komissio luonnehtii rikkomusta yhteenvedonomaisesti "erittäin vakavaksi", kun se ottaa huomioon sen luonteen, todellisen vaikutuksen markkinoihin, jos tämä voidaan määritellä, ja merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden koon, sekä "keskipitkäksi", eikä se ole ottanut huomioon lieventäviä eikä raskauttavia olosuhteita.

191 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että rikkomisen katsominen "erittäin vakavaksi" on oikeutettua ja että se on asianmukaisesti perusteltu riidanalaisessa päätöksessä. Kun ei oteta huomioon rikkomisen kestoa, rikkomisen tavoitteena oli eri kansallisten markkinoiden eristäminen. Tällainen kilpailuoikeuden selvä rikkominen on jo luonteeltaan erityisen vakavaa. Se on vastoin yhteisön olennaisimpia tavoitteita ja vaikeuttaa erityisesti yhteismarkkinoiden toteuttamista (asia T-9/92, Peugeot v. komissio, tuomio 22.4.1993, Kok. 1993, s. II-493, Kok. Ep. XIV, s. II-57, 42 kohta).

192 Rikkomisen vakavuutta korostavat kantajien koko ja Opel-merkin merkitys Euroopan markkinoilla, erityisesti Alankomaiden ja Saksan markkinoilla (ks. vastaavasti em. asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 120 kohta) sekä se, että rikkominen on toteutettu huolimatta varoituksesta, jonka muodostaa komission aiempi päätöskäytäntö ja rinnakkaistuontia koskeva vakiintunut oikeuskäytäntö erityisesti autoalalla.

193 Rikkomisen vaikutuksesta markkinoihin ja merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden koosta komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 184 perustelukappaleessa aluksi, että rikkominen koski Alankomaiden markkinoita uusien moottoriajoneuvojen myynnin osalta mutta vaikutti markkinoihin myös muissa jäsenvaltioissa, erityisesti Saksassa.

194 Myös tämä arvio on perusteltu. Rikkominen koskee ensisijaisesti Alankomaiden ja Saksan markkinoita, mutta mahdollisina vientikysynnän lähteinä voidaan pitää periaatteessa kaikkien sellaisten jäsenvaltioiden markkinoita, joissa Opel-autojen hinta ennen veroja oli kyseisenä aikana huomattavasti korkeampi kuin Alankomaissa. On kuitenkin myönnettävä, ettei komissio ole esittänyt muuta konkreettista osoitusta kyseisenä aikana muussa jäsenvaltiossa kuin Saksassa asuvien kuluttajien tai toimivien Opel-jälleenmyyjien osoittamasta kysynnästä kuin riidanalaisen päätöksen 86 perustelukappaleessa mainitun kyselyn, jonka Itävaltaan sijoittautunut Opel-jälleenmyyjä teki vuoden 1996 heinäkuussa.

195 Komissio toteaa tämän jälkeen riidanalaisen päätöksen 185 perustelukappaleessa, että toimenpiteen kilpailunvastainen tarkoitus on jo riittävä rikkomisen toteamiseksi eikä asetuksen N:o 17 15 artiklassa määritellä, että rikkomista olisi arvioitava markkinoilla tapahtuvien todellisten seuraamusten eli kyseessä olevia tuotteita ostaville henkilöille aiheutuvan vahingon perusteella.

196 Vaikka tämä väite pitäisi paikkansa, komissio jättää mainitsematta, että antamiensa suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdassa se on nimenomaisesti sitoutunut rikkomuksen vakavuutta arvioidessaan ottamaan huomioon paitsi rikkomisen laadun ja laajuuden asian kannalta merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla, myös sen todellisen vaikutuksen markkinoihin, jos se on mitattavissa. Käsiteltävänä olevassa asiassa kaikki nämä arviointiperusteet mainitaan riidanalaisen päätöksen 177 perustelukappaleessa.

197 Kuten edellä 105 kohdassa todetaan, komissio katsoo kuitenkin perustellusti, että käsiteltävänä olevassa asiassa on mahdotonta määrittää, kuinka monta vientikauppaa toimenpiteet todellisuudessa estivät. Kun otetaan huomioon vuoden 1996 seitsemän ensimmäisen kuukauden aikana toteutuneen myynnin määrä (riidanalaisen päätöksen 64 perustelukappaleen mukaan 1 496 maasta vietyä ajoneuvoa), on kuitenkin kohtuullista olettaa, että kolmannen toimenpiteen, joka muodostuu yhdeksän kyseessä olevan jälleenmyyjän viennin välittömästä kieltämisestä, vaikutus on ollut merkittävä. Kantajien vastauksessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen esittämät numerotiedot osoittavat, että niiden tilausten määrä, joita tuli useimmilta 21:stä "vientiä harjoittavasta" jälleenmyyjästä, väheni vuoden 1996 loka-, marras- ja joulukuussa huomattavasti saman vuoden aiempiin kuukausiin verrattuna. Bonuskäytännön vaikutus on sen sijaan epävarmempi, koska vientikaupasta oli tullut vähemmän kannattavaa bonuskäytännön käyttöönoton vuoksi, muttei ole osoitettu, että vientikaupasta olisi tullut kannattamatonta.

198 Komissio otti riidanalaisen päätöksen 189—193 perustelukappaleessa huomioon sen, että Opel Nederland BV toimi tahallaan eikä se voinut olla tietämättä, että kyseisten toimenpiteiden tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua. Myös tämä arvio on perusteltu. Riidanalaisen päätöksen 51 ja 27 perustelukappaleessa mainituista, 3.9. ja 12.9.1996 päivätyistä asiakirjoista ilmenee, että Opel Nederland oli tietoinen siitä, että viennin rajoittaminen ja bonuskäytäntö olivat yhteisön oikeudessa kiellettyjä. Siltä osin kuin se epäili bonuskäytäntönsä kilpailuoikeuden mukaisuutta, se ei ottanut yhteyttä komissioon ennen vuoden 1996 joulukuussa toteutettuja tarkastuksia eikä niiden jälkeen. Näissä olosuhteissa kantajat eivät voi vedota väitteeseen, jonka mukaan komission ei olisi pitänyt odottaa vuoden 1999 huhtikuuhun asti ilmoittaakseen Opel Nederlandille väitetiedoksiannossaan, että se piti kyseistä bonuskäytäntöä EY 81 artiklan vastaisena.

199 Kun otetaan huomioon rikkomisen vakavuus, komissio katsoo, että 40 miljoonaa euroa on asianmukainen määrä sakon perusmääräksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä määrä on käsiteltävänä olevan asian olosuhteissa ja kun oletetaan, että väitetyt kolme toimenpidettä ovat olemassa, oikeutettu ja sitä on perusteltu asianmukaisesti riidanalaisessa päätöksessä, vaikka otetaan huomioon edellä 150, 157, 194 ja 197 kohdassa esitetyt varaumat, jotka koskevat kyseessä olevien jälleenmyyjien määrää, 28. ja 29.8. ja 30.9.1996 päivättyjen kirjeiden ja tarkastusten laittomuutta, kyseessä olevia maantieteellisiä markkinoita ja rikkomisen todellisia vaikutuksia.

200 Tätä määrää on kuitenkin alennettava, kun otetaan huomioon se, ettei rajoitettuja toimituksia koskevan toimenpiteen olemassaoloa ole osoitettu. Komissio arvioi rikkomuksen vakavuutta myös väitettyjen toimenpiteiden lukumäärän suhteen. Käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo aiheelliseksi määrittää sakon perusmääräksi rikkomisen vakavuuteen nähden 33 miljoonaa euroa.

201 Rikkomisen on osoitettu kestäneen vuoden 1996 elokuun lopusta tai syyskuun alusta vuoden 1998 tammikuuhun saakka eli 17 kuukautta. Suuntaviivojen mukaan kyse on näin ollen keskipitkän ajan kestävästä rikkomuksesta, jonka perusteella voidaan tehdä lisäys 50 prosenttiin saakka rikkomuksen vakavuuden perusteella määrätystä määrästä.

202 Käsiteltävänä olevassa asiassa komissio otti huomioon kolmen väitetyn toimenpiteen keston ja teki 40 miljoonan euron määrään 7,5 prosentin eli 3 miljoonan euron lisäyksen, minkä seurauksena sakon perusmääräksi tuli 43 miljoonaa euroa.

203 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi hyväksyä tämän lähestymistavan, jossa otetaan huomioon erityisesti se, että suorat kiellot on poistettu vuoden 1996 lokakuun lopussa ja vuoden 1996 joulukuun lopussa. Kun otetaan huomioon

sakon määrän alentaminen rikkomisen vakavuuden osalta, 7,5 prosentin lisäys tehdään 33 miljoonan euron määrään ja on 2 475 000 euroa, minkä seurauksena sakon perusmääräksi tulee 35 475 000 euroa.

204 Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei komission tarvinnut ottaa huomioon lieventäviä olosuhteita, joihin kantajat vetoavat. Edellä esitetystä seuraa, ettei käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen huomioon ottamia sopimuksia ole jätetty tosiasiallisesti soveltamatta, rikkomisia ei ole lopetettu komission ensimmäisistä väliintuloista lähtien eikä rikkomisia ole toteutettu muutoin kuin tahallisesti.

205 Tästä seuraa, ettei viidettä kanneperustetta voida hyväksyä muutoin kuin sakon määrän osalta.

Oikeudenkäyntikulut

206 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi. Koska kanne on hyväksytty osittain, asiaan liittyvien seikkojen perusteella on kohtuullista ratkaista asia siten, että kantajat vastaavat neljästä viidesosasta omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaavat neljä viidesosaa komission oikeudenkäyntikuluista ja että komissio vastaa viidesosasta omia oikeudenkäyntikulujaan ja korvaa viidesosan kantajien oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(toinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/36.653 — Opel) 20 päivänä syyskuuta 2000 tehty riidanalainen komission päätös 2001/146/EY kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan EY 81 artiklan 1 kohdan vastaisen rajoitettuja toimituksia koskevan toimenpiteen olemassaolo.**

2) **Kantajille riidanalaisen päätöksen 3 artiklassa määrätyn sakon määrää alennetaan 35 475 000 euroon.**

3) **Kanne hylätään muilta osin.**

4) **Kantajat vastaavat neljästä viidesosasta omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaavat neljä viidesosaa komission oikeudenkäyntikuluista, ja komissio vastaa viidesosasta omia oikeudenkäyntikulujaan ja korvaa viidesosan kantajien oikeudenkäyntikuluista.**

Forwood Pirrung Meij

Julistettiin Luxemburgissa 21 päivänä lokakuuta 2003.

H. Jung

kirjaaja

N. J. Forwood

toisen jaoston puheenjohtaja